

ยุทธศาสตร์
สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)
พ.ศ.2550-2554

บทที่ 1

บทนำ

ในปี พ.ศ. 2512 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ตั้งโครงการหลวง เพื่อรับผิดชอบงานพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา ลดการปลูกพืชเสพติด รวมทั้งอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพป่าต้นน้ำลำธาร ซึ่งในการดำเนินงานตามพระราชประสงค์โครงการหลวงได้ให้ความสำคัญกับวิธีการทำงานดังต่อไปนี้

- 1) ใช้การวิจัยและการพัฒนาเป็นตัวขับเคลื่อนการสร้างรายได้และความเป็นอยู่ของชาวเขา โดยเน้นให้ปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์หลายชนิด และมีระบบการใช้ที่ดินที่เหมาะสม
- 2) ร่วมมือกับหน่วยงานและชุมชนอย่างใกล้ชิด ในการพัฒนาปัจจัยพื้นฐาน รวมทั้งการฟื้นฟูและอนุรักษ์ดินและป่าต้นน้ำลำธาร
- 3) พัฒนาศูนย์และสถานีวิจัยในพื้นที่สูงจำนวน 36 แห่งในพื้นที่ 5 จังหวัดของภาคเหนือตอนบน ให้เป็นศูนย์ประสานงานการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ และเป็นจุดเรียนรู้การพัฒนาที่สูงอย่างยั่งยืน

ปัจจุบันสภาพการปลูกพืชหมดไปจากพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ส่วนใหญ่ของประเทศ ผลผลิตฝิ่นที่มีถึง 200 ตัน เมื่อปี พ.ศ. 2513 ลดลงเหลือเพียง 2 ตัน ในปี 2546 และเกือบหมดไปในปัจจุบัน ชาวเขาหันมาปลูกพืชเมืองหนาวมากกว่า 118 ชนิดทดแทน โดยมีระบบตลาดรองรับ การพัฒนาชุมชนทั้งด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านสังคมและการสร้างจิตสำนึก ทำให้เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับชาวเขาในพื้นที่ส่วนใหญ่ นอกจากนี้ในด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟูดินและน้ำโครงการหลวงได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยชาวเขาจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ รวมทั้งกระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ลาดชันและปลูกผสมผสานในแปลงเกษตร เป็นต้น

ถึงแม้การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการหลวง จะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแล้วก็ตาม แต่กระแสโลกาภิวัตน์และการแข่งขันอย่างเสรีในระบบเศรษฐกิจโลกในปัจจุบัน ทำให้บริบทของการพัฒนาพื้นที่สูงเปลี่ยนไปจากเดิมมาก มีปัจจัยใหม่ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาพื้นที่สูงมากขึ้น เช่น ผลกระทบจาก FTA ต่อตลาดผลผลิตผัก ดอกไม้ และผลไม้เมืองหนาวที่เกษตรกรบนพื้นที่สูงเพาะปลูกอยู่ ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาวะอากาศของโลก ปัญหาการเพิ่มขึ้นของราคาน้ำมัน ปัญหาการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากภาคการเกษตรบนพื้นที่สูงลงสู่ภาคอุตสาหกรรมและภาค

การบริการในชุมชนเมือง เป็นต้น เงื่อนไขและปัญหาเหล่านี้กำลังส่งผลกระทบต่อเนื่องในเชิงลบ 3 ประการ ได้แก่ เกิดการแข่งขันกับผลผลิตเกษตรจากพื้นที่สูงมากขึ้น ทรัพยากรบนพื้นที่สูง ถูกใช้อย่างเข้มข้นและเสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็ว มีการปนเปื้อนของสารเคมีเกษตรจำนวนมาก และปัญหาด้านความมั่นคงและปัญหายาเสพติด ซึ่งยังคงเกิดขึ้นเป็นระยะเนื่องจากพื้นที่สูงเป็นพื้นที่ตามแนวชายแดนอยู่ห่างไกลยากแก่การเข้าไปดูแล เงื่อนไขและปัญหาเหล่านี้ทำให้การพัฒนาพื้นที่สูงยังเป็นประเด็นยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญและต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องต่อไป

เพื่อให้กระบวนการพัฒนาพื้นที่สูงสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน ในการขับเคลื่อน ขบวนการวิจัยและการเรียนรู้ ให้การขยายผลการพัฒนาครอบคลุมพื้นที่สูงทั่วประเทศไทย คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2547 ให้ตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ขึ้น โดยมีภารกิจสำคัญในการสนับสนุนงานโครงการหลวงและสนับสนุนการ วิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งให้ขยายผลความสำเร็จของ โครงการหลวงไปยังพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ โดยการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นตามหลักการภูมิสังคม ตลอดจนกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการมี ส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ บนพื้นที่สูง ควบคุมดูแลการใช้สารเคมีเกษตรให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ไม่กระทบต่อ สภาพแวดล้อมและสุขอนามัยของประชาชน ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวนี้จำเป็นต้องมีการจัดทำ แผนยุทธศาสตร์เพื่อกำหนดทิศทางและการกำกับดูแลการทำงานต่อไป

การจัดทำยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงนี้ ได้ยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการพัฒนาคนและการจัดการองค์ความรู้เป็นกลไกหลัก และบูรณาการแนว ทางแก้ไขปัญหอย่างเป็นองค์รวมบนฐานภูมิสังคมที่หลากหลาย เพื่อให้เกิดการสนับสนุนการ ดำเนินงานของโครงการหลวง และสามารถขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงไปสู่พื้นที่ นอกเขตรับผิดชอบของโครงการหลวงอย่างต่อเนื่อง จนสามารถบรรลุเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่ สูงโดยรวม ตามนโยบายของรัฐบาลได้อย่างแท้จริง

บทที่ 2

กระบวนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

พื้นที่สูงในประเทศไทยครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 67.22 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 53 ของพื้นที่ 20 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน พะเยา ลำพูน แพร่ น่าน ลำปาง ตาก เพชรบูรณ์ พิษณุโลก เลย สุโขทัย กำแพงเพชร กาญจนบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และเพชรบุรี พื้นที่ตั้งชุมชนบนที่สูงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธาร ประมาณร้อยละ 88 ของหมู่บ้านมีการคมนาคมยากลำบาก ทำให้หน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินงานบนพื้นที่สูงได้ไม่ทั่วถึง นอกจากนี้พื้นที่สูงยังคงมีปัญหการทำไร่เลื่อนลอย และการบุกรุกทำลายป่าอย่างต่อเนื่อง

ในเชิงสังคม ประชากรบนพื้นที่สูงประกอบด้วย ชาวเขาเผ่าต่างๆ 15 เผ่า มีจำนวนประชากร 1,203,149 คน (พ.ศ. 2545) อาศัยกระจุกกระจายอยู่ในหมู่บ้านทั้งหมด 4,192 หมู่บ้าน ใน 20 จังหวัด โดยส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ในจังหวัดภาคเหนือ 12 จังหวัด จำนวน 1,056,077 คน หรือร้อยละ 87.87 ของประชากรชาวเขาทั่วประเทศ โดยจังหวัดเชียงใหม่มีชาวเขามากที่สุดจำนวน 322,709 คน (ร้อยละ 26.82) รองลงมาคือจังหวัดเชียงรายจำนวน 221,196 คน (ร้อยละ 18.38) และจังหวัดตากจำนวน 145,079 คน (ร้อยละ 12.06)

2.1 สภาพปัญหาพื้นที่สูงในปัจจุบัน

ตลอดเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วง พ.ศ. 2498-2512 รัฐบาลให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคง มองปัญหาชาวเขาในฐานะชนกลุ่มน้อย ซึ่งหน่วยงานหลักที่ดำเนินการ คือ ตำรวจตระเวนชายแดน และกรมประชาสัมพันธ์ และต่อมา พ.ศ. 2512-2534 เน้นการแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่น ควบคู่กับการแก้ไขปัญหาด้านความมั่นคงเป็นหลัก ต่อมาจึงเน้นการพัฒนาในเชิงบูรณาการมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันพื้นที่สูงยังคงมีปัญหาคือจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง สภาพปัญหาของพื้นที่สูง อาจจำแนกได้หลายลักษณะ ได้แก่

1) ประชากรบนพื้นที่สูงทั่วไปมีสภาพยากจน จากการสำรวจเพื่อจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาเกษตรที่สูงในภาคเหนือตอนบน 9 จังหวัด โดยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2547 พบว่า เกษตรกรทั่วไปมีรายได้เฉลี่ยเพียงปีละ 31,126 บาทต่อครัวเรือน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยรายได้ของเกษตรกรในภาคเหนือกว่าเท่าตัว (69,373 บาทต่อครัวเรือนต่อปี) สาเหตุสำคัญเกิดจากเกษตรกรสร้างผลผลิตได้น้อย ต้นทุนการผลิตสูง ในขณะที่ราคาผลผลิตค่อนข้างต่ำและค่อนข้างผันผวน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีช่องทางการตลาดน้อย และไม่มีโอกาสสร้างรายได้นอกภาคการเกษตรเท่าที่ควร

2) มีระบบการผลิตที่ใช้สารเคมีเกษตรอย่างไม่เหมาะสม ทำให้เกิดการปนเปื้อนของสารเคมีเกษตร เกิดการตกค้างทั้งในผลผลิตและในสิ่งแวดล้อมทั้งดินและน้ำ สาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากเกษตรกรบนพื้นที่สูงยังขาดความรู้และทักษะในการเพาะปลูกที่เหมาะสม และส่งผลกระทบต่อระบบทรัพยากรน้ำและผู้ที่อยู่อาศัยบนพื้นราบด้วย

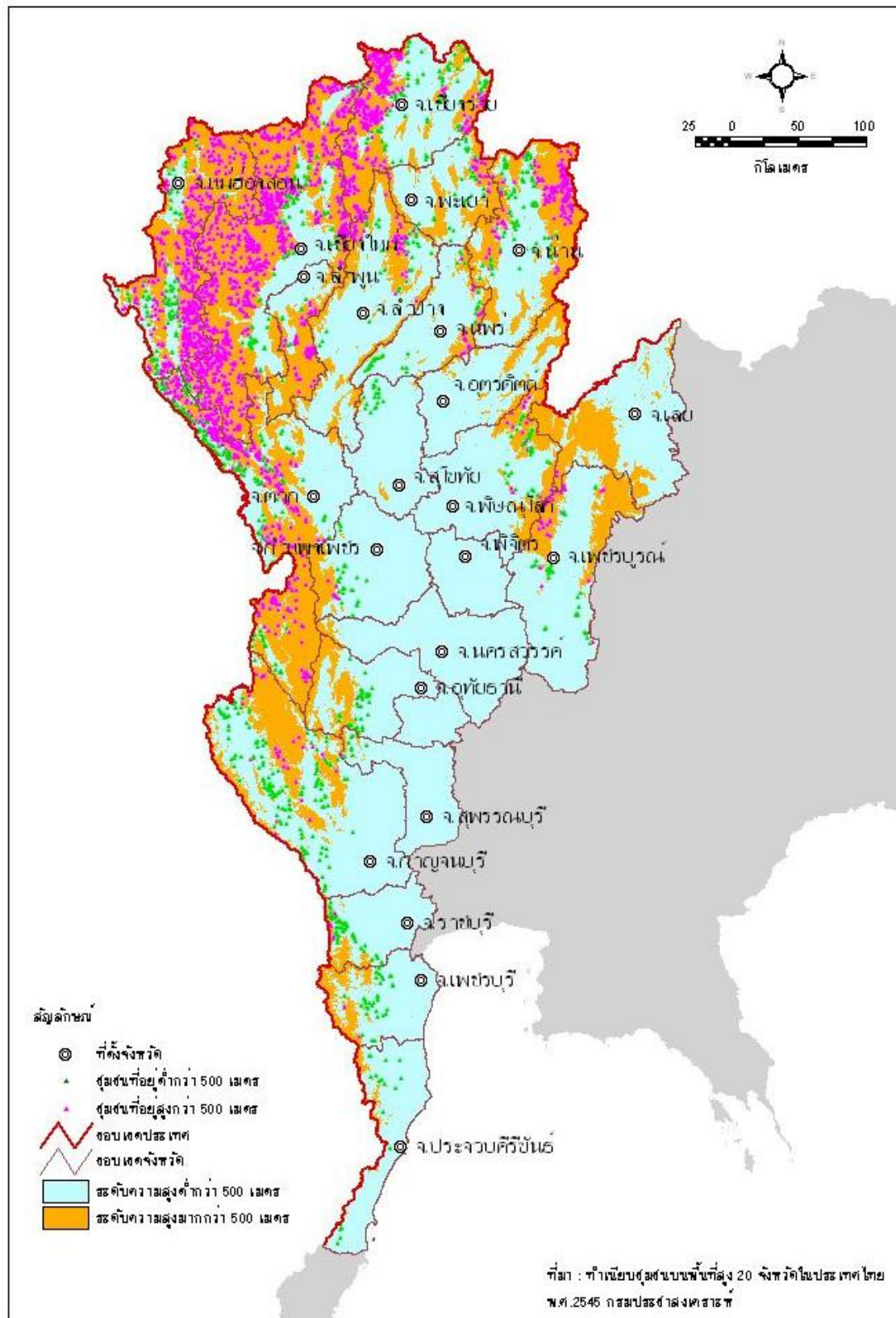
3) พื้นที่ทำกินเสื่อมโทรม พื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ 96.48 ของพื้นที่สูงใน 12 จังหวัดของภาคเหนือ เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมาก ทำให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายหน้าดิน โดยเฉพาะในระบบการทำเกษตรแบบตัดและเผา ที่เปิดหน้าดินโล่งรับแรงปะทะกับ เม็ดฝนโดยตรง และไม่มีระบบชะลอการไหลของน้ำฝนที่ไหลไปไปตามความลาดชัน หน้าดินที่ถูกชะล้างไปทุกปีทำให้พื้นที่เกษตรเหลือแต่ดินชั้นล่างที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และเป็นดินปนหิน

4) ปัญหาการบุกรุกเพื่อหาพื้นที่ทำกินใหม่ สาเหตุเกิดจากการที่ผลผลิตต่อพื้นที่ต่ำลง ข้าวและอาหารที่ผลิตได้ไม่เพียงพอต่อการบริโภค หรือผลผลิตที่ได้ไม่พอสำหรับขายเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัว จึงต้องเพิ่มผลผลิตโดยเพิ่มพื้นที่ปลูก นอกจากนี้ยังเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในครัวเรือน การอพยพเข้ามาของประชากรจากนอกประเทศและจากพื้นราบของประเทศไทย ทำให้เกิดการบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

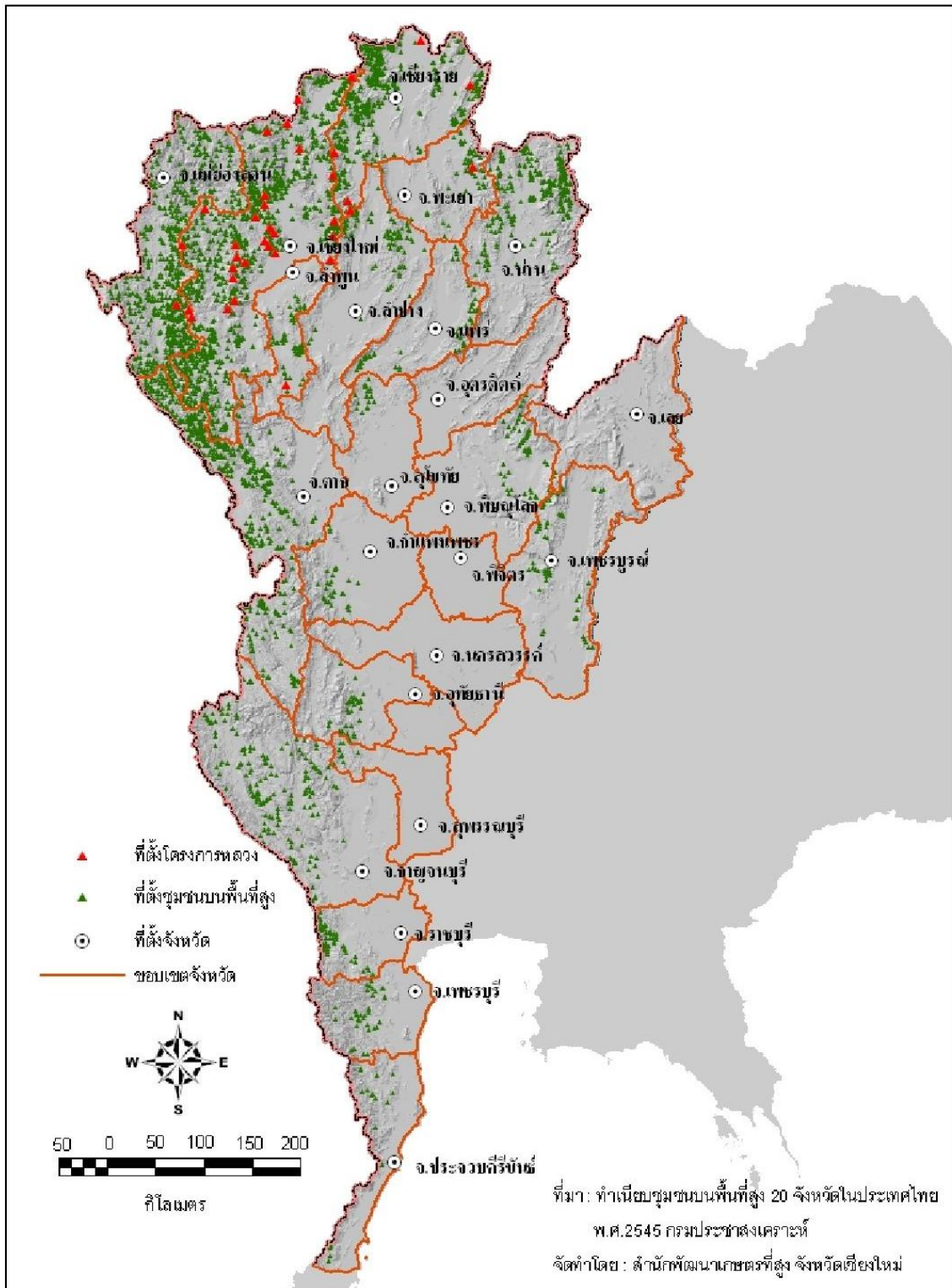
5) ความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะระหว่างชุมชนบนพื้นที่ต้นน้ำและพื้นที่ท้ายน้ำ รวมไปถึงความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชน เนื่องจากต่างมีจุดยืนและมุมมองการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติต่างกัน ทั้งทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ โดยร้อยละ 77.74 ของครัวเรือนเกษตรกรบนพื้นที่สูงใน 12 จังหวัด ยังอาศัยการตัดไม้เพื่อการใช้ประโยชน์ในครัวเรือน

6) ปัญหาด้านสังคมในอนาคต ชุมชนชาวเขาอาศัยอยู่อย่างกระจัดกระจาย และมีวัฒนธรรมเฉพาะ อาศัยกฎระเบียบชุมชน และความเชื่อทางศาสนาเป็นกรอบการดำรงชีวิต และการสร้างความสงบสุขในสังคม ลักษณะเช่นนี้ทำให้ชุมชนมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงน้อย ปัจจุบันสังคมของชุมชนชาวเขาเปิดสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ทำให้มีความล่อแหลมต่อปัญหาต่างๆ ทั้งปัญหาเยาวชน การขาดจิตสำนึกต่อสังคม การแพร่ระบาดของยาเสพติด โรคเอดส์ รวมทั้งปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน ขณะเดียวกันเยาวชนบนพื้นที่สูงมีแนวโน้มที่จะอพยพไปประกอบอาชีพในเมืองมากขึ้น ทำให้ขาดแคลนแรงงานในชุมชน

ปัญหาพื้นที่สูงเหล่านี้มีทั้งที่เป็นปัญหาดังเดิมที่ต่อเนื่องมายาวนาน และปัญหาที่เป็นเงื่อนไขใหม่ จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงอย่างถี่ถ้วนในการวางแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ ซึ่งในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่าหน่วยงานที่ดำเนินการพัฒนาพื้นที่สูงมาอย่างต่อเนื่องยาวนานและประสบผลสำเร็จอย่างดี สามารถใช้เป็นแบบอย่างของการดำเนินงานได้ คือ มูลนิธิโครงการหลวง

ภาพที่ 1 การกระจายตัวของชุมชนบนพื้นที่สูงจำแนกตามระดับความสูงในเขต 20 จังหวัด
ประเทศไทย

ภาพที่ 2 การกระจายตัวของพื้นที่โครงการหลวง เปรียบเทียบกับความหนาแน่นของชุมชน
 ชุมชนบนพื้นที่สูงในเขต 20 จังหวัดในประเทศไทย

2.2 ความสำเร็จของโครงการหลวง

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2512 โครงการหลวงได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านต่างๆ รวมทั้งการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงทั้ง 36 แห่ง 5 จังหวัดภาคเหนือ ตอนบนอย่างต่อเนื่องและประสบผลสำเร็จอย่างดี มีผลการดำเนินงานที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

1) การปลูกฝิ่นหมดไปจากพื้นที่โครงการหลวง 36 แห่ง และส่งผลให้พื้นที่สูงเกือบทั้งหมดของประเทศปลอดจากการปลูกฝิ่น เกษตรกรมีกิจกรรมการเกษตรที่หลากหลาย ชาวเขาหันมาปลูกพืชเมืองหนาวมากกว่า 118 ชนิด และมีผลผลิตเกษตรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยส่งจำหน่ายแก่ผู้บริโภค มีการแปรรูปผลผลิต และมีระบบตลาดรองรับผลผลิตและผลิตภัณฑ์อย่างชัดเจน

2) เกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงจำนวน 26,102 ครัวเรือน มีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีรายได้ต่อครัวเรือน เฉลี่ยปีละ 68,596 บาท (พ.ศ. 2548) ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของเกษตรกรบนพื้นที่สูงที่อยู่นอกเขตความรับผิดชอบของโครงการหลวงประมาณ 1 เท่าตัว

3) มีระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำที่ดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธารมากขึ้น โดยเกษตรกรร้อยละ 78.62 มีส่วนร่วมในการทำแนวกันไฟ และฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร รวมทั้งปลูกไม้ผลและปลูกไม้ยืนต้น รวมทั้งปลูกป่าชาวบ้านมากกว่า 23,000 ไร่ ตลอดจนมีการปลูกแฝกบนพื้นที่ลาดชัน และปลูกผสมผสานในแปลงเกษตรด้วย

4) อัตราเกิดของประชากรชาวเขาลดลงจากร้อยละ 3.10 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 1.60 ในปี 2543 และเหลือเพียงร้อยละ 0.55 ในปี 2548 (ปี 2548 อัตราการตายลดลงเหลือ ร้อยละ 0.23 และมีอัตราการอพยพเข้า ร้อยละ 0.09 เท่านั้น)

5) สังคมของชุมชนชาวเขาในพื้นที่โครงการหลวงโดยเฉพาะที่ตั้งอยู่ตลอดแนวชายแดน มีความสงบสุข มีการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปยังพื้นที่โครงการหลวงเหล่านี้ถึงปีละประมาณ 500,000 คน

2.3 ประเด็นท้าทาย

ถึงแม้ว่าความสำเร็จของการพัฒนาพื้นที่สูงภายใต้การดูแลของโครงการหลวงได้แก้ไข ปัญหาที่สำคัญของประเทศทั้งในด้านความมั่นคง ปัญหายาเสพติด รวมถึงการพัฒนาอาชีพและยกระดับรายได้และคุณภาพชีวิตของชาวเขาได้กว่า 26,102 ครัวเรือน จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ แต่ในขณะเดียวกันกระแสโลกาภิวัตน์และการเคลื่อนย้ายอย่างเสรีของเงินทุน การค้าและการบริการ รวมทั้งเทคโนโลยีและคน ในสังคมโลกยุคปัจจุบันกำลังสร้างเงื่อนไขใหม่ให้กับการพัฒนาชุมชนชาวเขาอย่างยั่งยืน

เงื่อนไขเหล่านี้แตกต่างและซับซ้อนกว่าเดิมมาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างกระบวนการพัฒนาที่สูงอย่างต่อเนื่องต่อไป เพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันต่อระบบภูมิสังคมของพื้นที่สูงที่มีความเปราะบางทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยประเด็นของความท้าทายและบริบทของการเปลี่ยนแปลง สรุปได้ดังนี้

1) การเปลี่ยนแปลงสภาพโครงสร้างเศรษฐกิจ ที่เน้นการผลิตบนฐานทรัพยากรและแรงงาน ส่งผลให้เกิดแรงกดดันในการขยายพื้นที่การผลิตและมีการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะพื้นที่ลุ่มน้ำบนพื้นที่สูง ซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศ และเป็นปัญหาที่ขยายผลต่อเนื่องถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งในกรณีการเกิดอุทกภัย ดินถล่ม และภัยแล้งที่มีความรุนแรงและมีความถี่มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้เกษตรกรบนพื้นที่สูงจำนวนมากใช้สารเคมีเกษตรโดยขาดความรู้ ก่อปัญหาการปนเปื้อนในผลผลิตและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทรัพยากรน้ำและส่งผลกระทบต่อประชาชนบนพื้นที่ราบ

2) การพัฒนาระบบสิทธิบัตรและทรัพย์สินทางปัญญา ที่มีการพัฒนารูปแบบกฎระเบียบ และข้อบังคับ เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีเทคโนโลยีพยายามที่จะแสวงหาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพ และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงพาณิชย์ โดยชุมชนในท้องถิ่นซึ่งมีสิทธิในทรัพยากรดังกล่าว ไม่ได้รับความเป็นธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์แต่อย่างใด

3) กระแสทุนนิยมและวัฒนธรรมตะวันตก เป็นปัจจัยที่ดึงดูดเยาวชนและแรงงานบนพื้นที่สูงให้ออกไปแสวงหารายได้ในชุมชนเมือง ทำให้โครงสร้างของครอบครัวและชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงและเป็นผลให้ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชนในพื้นที่สูงเริ่มเปลี่ยนแปลง การสืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ ของชุมชนลดความสำคัญและเริ่มสูญหายจากชุมชนในพื้นที่สูง เป็นผลให้กลไกทางประเพณีและภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เป็นแนวทางดั้งเดิมในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขอ่อนแอลง ก่อปัญหาด้านยาเสพติด และอาชญากรรมเริ่มขยายตัว

4) เงื่อนไขจากข้อตกลงทางการค้าและการเปิดเสรีของระบบการค้าโลก รวมทั้งวิกฤติทางด้านพลังงาน ส่งผลกระทบที่สำคัญต่อราคาพืชผล และต้นทุนการผลิตของผลิตภัณฑ์บนพื้นที่สูง และมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้ศักยภาพการแข่งขันในตลาดลดลง

5) การสร้างค่านิยมของสังคมในการบริโภคผลผลิตจากสินค้าที่ผลิตโดยเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวง ปัจจุบันแม้สังคมไทยจะเริ่มมีความนิยมในการบริโภคสินค้าอาหารปลอดภัยและอาหารเพื่อสุขภาพเพิ่มขึ้น แต่ยังจำกัดอยู่ในกลุ่มผู้บริโภคจำนวนน้อย ดังนั้นโครงการหลวงซึ่งเป็นผู้ดำเนินการผลิตสินค้าอาหารปลอดภัย จึงควรผลักดันและเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนให้เกิดการทำการเกษตรโดยอาศัยฐานความรู้ที่เหมาะสม มุ่งการลด

มลพิษการเกษตรบนพื้นที่สูง การส่งเสริมระบบเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้ชุมชนบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย และสามารถส่งไปจำหน่ายยังตลาดภายนอกด้วยมาตรฐานที่ดี รวมทั้งกระตุ้นการสร้างค่านิยมในการบริโภคสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัยให้กว้างขวางมากขึ้น การสร้างค่านิยมดังกล่าวจะช่วยให้การพัฒนาที่มีความยั่งยืนและสามารถแข่งขันกับผลผลิตจากภายนอกได้

ประเด็นท้าทายดังกล่าวข้างต้นล้วนเป็นเงื่อนไขใหม่ที่เพิ่มเติมขึ้นจากปัญหาดั้งเดิมของพื้นที่สูง ซึ่งนับวันมีแต่จะรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้น และต้องการการดำเนินงานแก้ไขปัญหามูลฐานความเข้าใจ และความร่วมมือของชุมชนผู้ได้รับผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมอย่างต่อเนื่องจึงจะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้

2.4 การวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัด ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

จากการวิเคราะห์สถานการณ์ของการพัฒนาพื้นที่สูงและประเด็นท้าทาย ซึ่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาพื้นที่สูงทั้งในปัจจุบันและอนาคต จะเห็นได้ว่ามีทั้ง จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่สูงให้เกิดความยั่งยืนได้อยู่หลายประการ **จุดแข็ง** ที่สำคัญของพื้นที่สูง คือเป็นแหล่งกำเนิดของพืชพรรณธรรมชาติที่หลากหลาย มีภูมิทัศน์และทิวทัศน์ตามธรรมชาติที่สวยงาม ถือเป็น **ทุนทางธรรมชาติ** ที่สามารถนำมาใช้เป็นช่องทางการพัฒนาที่นำไปสู่การสร้างคุณค่าได้มากมาย นอกจากนี้พื้นที่สูงยังเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ และมีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่จัดเป็น **ทุนทางสังคม** ที่มีมูลค่า นอกจากนั้น พื้นที่สูงยังมีโครงการหลวงที่ดำเนินงานประสบความสำเร็จทั้งในการปลูกพืชทดแทนฝิ่น การพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขา และการฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นแหล่งรวมของทุนที่เป็นองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงที่สำคัญของประเทศ

อย่างไรก็ตามการพัฒนาพื้นที่สูงยังมี**จุดอ่อน**ที่สำคัญ คือ ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงมีความเปราะบางและเสื่อมโทรมได้ง่าย โดยเฉพาะพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ในขณะที่ชุมชนมีหลากหลายเผ่าพันธุ์ มีความเชื่อและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน รวมทั้งส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาน้อย ทำให้กระบวนการพัฒนาเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับการเพิ่มของประชากรอยู่ในอัตราสูง และมีการอพยพเข้ามาเพิ่มจากพื้นที่ภายนอกประเทศอีกด้วย ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกป่าและการแย่งชิงทรัพยากรรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ

อย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ถึง**โอกาส**ในการพัฒนาพื้นที่สูงจะเห็นได้ว่ายังมีโอกาสอีกมากที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จในระยะต่อไปได้ ได้แก่

1) การที่ประชาชนและรัฐให้ความสำคัญกับนโยบายที่จะส่งเสริมเครือข่ายการเรียนรู้จากโครงการหลวงและโครงการตามแนวพระราชดำริต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเสริมสร้างให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

2) มีกระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญในการได้รับความร่วมมือจากชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งฟื้นฟูเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

3) มีกระแสความนิยมในการบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัยและอาหารสุขภาพเพิ่มขึ้นทั้งในและต่างประเทศ ทำให้เปิดโอกาสในการขยายตลาดสินค้าที่เกี่ยวข้องกับอาหารปลอดภัย และอาหารสุขภาพที่ผลิตจากความหลากหลายของพืชพรรณบนพื้นที่สูงได้อีกมาก

4) ในขณะเดียวกันจากความสำเร็จของโครงการหลวงในการปลูกพืชทดแทนฝิ่นจนเป็นที่ยอมรับจากนานาชาติที่มีสภาพพื้นที่ภูเขาและมีปัญหาการปลูกพืชเสพติดเช่นเดียวกัน ทำให้มีความสนใจจากหลายหน่วยงานและจากหลายประเทศที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากบทเรียนแห่งความสำเร็จของโครงการหลวงในลักษณะการร่วมเป็นภาคีในการพัฒนาพื้นที่สูง รวมทั้งการปลูกพืชทดแทนพืชเสพติด ซึ่งจะเป็นโอกาสของประเทศไทยที่จะสามารถพัฒนาขีดความสามารถโดยกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในระดับนานาชาติได้

อย่างไรก็ตามการดำเนินงานพัฒนาพื้นที่สูงในระยะต่อไปยังมีข้อจำกัดที่จะต้องคำนึงถึง และต้องให้ความสำคัญในการกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาอีกหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำหนดนโยบายการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดเขตที่ดิน ป่าไม้ และพื้นที่ทำกินที่ยังไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและบริบทของภูมิสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูงอย่างแท้จริง ทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งจากการปฏิบัติตามนโยบายและข้อกฎหมายดังกล่าว นอกจากนั้นการพัฒนามบนพื้นที่สูงยังต้องคำนึงถึงผลกระทบระยะอ่อนของปัญหาด้านความมั่นคงตามแนวชายแดน ควบคู่ไปกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไปพร้อมๆ กัน ปัจจุบันมีผลผลิตพืชเขตหนาวที่นำเข้าเพิ่มขึ้นตามข้อตกลงเขตการค้าเสรี ซึ่งส่งผลกระทบต่อตลาดของผลิตผลของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ทำให้รายได้ลดลงและอาจก่อให้เกิดการหวนกลับไปสู่การลักลอบปลูกพืชเสพติดเช่นเดิม นอกจากนี้ระบบฐานข้อมูลบนพื้นที่สูงที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุม และไม่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ทำให้การวางแผนและการกำหนดมาตรการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริง และขาดประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์ประเด็นท้าทาย จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สูงข้างต้น เห็นได้ชัดแจ้งว่าการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนยังต้องการองค์ความรู้ อีกมาก และต้องการแนวทางที่ชัดเจนในการดำเนินงาน ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดกระบวนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้บนฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการถ่ายทอดทุนความรู้จากโครงการหลวงไปสู่ชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ เพื่อที่จะสร้างสังคมบนพื้นที่สูงให้

เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจพอเพียง ให้เป็นสังคมไทยที่มีคุณภาพ มีความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และมีภูมิคุ้มกันสำหรับรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมจากภายนอก ตลอดจนกระแสโลกาภิวัตน์ได้

SWOT Analysis ของพื้นที่สูง

จุดแข็ง 1. ความหลากหลายทางชีวภาพ พืชพรรณธรรมชาติ และ ภูมิทัศน์ที่สวยงาม 2. ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชุมชนบนพื้นที่สูง และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3. โครงการหลวงเป็นแหล่งรวมองค์ความรู้ของการพัฒนาพื้นที่สูงที่สำคัญ	โอกาส 1. ประชาชนและรัฐบาลให้ความสำคัญกับนโยบายส่งเสริม เครือข่ายการเรียนรู้จากโครงการหลวงและโครงการตามพระราชดำริต่างๆ 2. กระแสการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติและ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น 3. กระแสความนิยมบริโภคอาหารที่มีความปลอดภัย และอาหารสุขภาพกว้างขวางขึ้น 4. นานาประเทศมีความสนใจสูงที่จะแลกเปลี่ยน เรียนรู้และ ร่วมเป็นภาคีในการพัฒนาพื้นที่สูง
จุดอ่อน 1. ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นที่สูงมีความเปราะบาง ต่อการเสื่อมโทรมและพังทลาย 2. ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีความยากจน มีความเชื่อ มีการศึกษา น้อย และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันไป 3. การอพยพและเคลื่อนย้ายประชากรจากภายนอกมายังชุมชนบนพื้นที่สูง	ข้อจำกัด 1. นโยบายการพัฒนาด้านทรัพยากรธรรมชาติหรือข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ป่าไม้ และที่ทำกิน มีปัญหาในทางปฏิบัติ 2. การพัฒนาบนพื้นที่สูงมีความละเอียดอ่อนต่อความสมดุล ในการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มากกว่าปกติ รวมทั้งประเด็นด้านความมั่นคง 3. ผลผลิตพืชเขตหนาวนำเข้าเพิ่มขึ้นตามข้อตกลงการค้าเสรี 4. ระบบฐานข้อมูลบนพื้นที่สูงไม่ครอบคลุมและกระจัดกระจาย

2.5 กระบวนทัศน์ของการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่สูงในระยะต่อไปสามารถที่จะสร้างสังคมบนที่สูงให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ภายใต้บริบทของเศรษฐกิจพอเพียง และสอดคล้องกับแนวทางของโครงการหลวง จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดยุทธศาสตร์ของสถาบันภายใต้กรอบแนวคิด และกระบวนทัศน์ในการดำเนินงาน 4 ด้าน ดังนี้

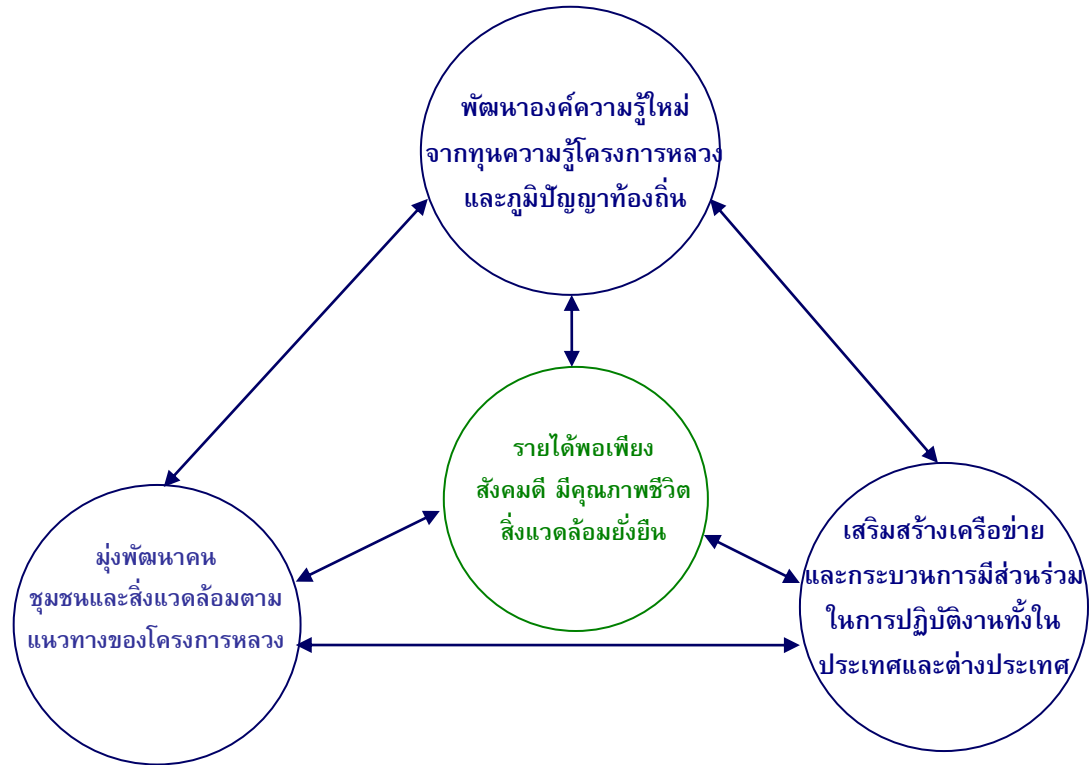
1) เสริมสร้างกระบวนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมที่มีความเหมาะสมกับสภาพ เศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมของโครงการหลวงและเขตพื้นที่สูงอื่น ๆ ให้การพัฒนา ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง โดยส่งเสริมการวิจัยพัฒนาองค์ความรู้จาก ฐานความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรธรรมชาติบน พื้นที่สูง เพื่อสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้กับชุมชนและสร้างความโดดเด่นของผลผลิตใน ท้องถิ่น และเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพื้นฐานที่มีอยู่ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2) มุ่งขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงของประเทศ เพื่อแก้ไขปัญหาในระดับพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ของจังหวัดและของชุมชน โดยนำต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืนจากโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม และก่อให้เกิดการสร้างเศรษฐกิจของชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีความเหมาะสมกับศักยภาพของเศรษฐกิจสังคมท้องถิ่น และสภาพสิ่งแวดล้อม ควบคู่ไปกับการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน และป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดินบนพื้นที่สูงอย่างเหมาะสม

3) กำหนดรูปแบบและแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่สูงให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมกับรัฐในลักษณะพันธมิตรทางกลยุทธ์ (Strategic Partnership) โดยบูรณาการการบริหารจัดการในระดับพื้นที่และชุมชน ในลักษณะโครงการที่ยึดพื้นที่เป็นหลัก ให้ความสำคัญกับการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกับชุมชนบนพื้นที่สูง (Share Vision) และสร้างแรงจูงใจการพัฒนาที่ยั่งยืน กระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อเป็นกระบวนการหลักในการดำเนินงาน ตั้งแต่ขั้นตอนของการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน การแสวงหาภูมิปัญญาท้องถิ่น การวางแผน และการปฏิบัติงานตามแผน

4) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการกับหน่วยงาน องค์กร ทั้งภายในประเทศและในระดับนานาชาติ เพื่อเป็นการเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งเพื่อเข้าถึงองค์ความรู้ในต่างประเทศเพื่อนำมาปรับใช้อย่างเหมาะสม

กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

ดังนั้นกระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน จึงเป็นการมุ่งให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของพื้นที่สูง โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชากรเป้าหมาย ตลอดจนการมีเครือข่ายทางวิชาการกับหน่วยงานภายในประเทศและองค์กรต่างประเทศ โดยมีเป้าหมายที่สำคัญเพื่อความยั่งยืนในอนาคต คือ ประชากรบนพื้นที่สูงมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียงจากการประกอบอาชีพบนฐานความรู้ มีสังคมที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสิ่งแวดล้อมได้รับการฟื้นฟูให้คงความสมบูรณ์ ซึ่งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงจะได้ยึดถือกระบวนการพัฒนาเป็นกรอบแนวทางหลักในการดำเนินงานตามภารกิจขององค์กรต่อไป

บทที่ 3

ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2547 ให้จัดตั้งสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ขึ้นในรูปแบบองค์การมหาชนเพื่อให้มีการบริหารจัดการที่มีความคล่องตัว และมีการประสานความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันได้ดียิ่งขึ้น โดยมีภารกิจสำคัญในการสนับสนุนการวิจัยและการพัฒนางานโครงการหลวง และขยายผลการดำเนินงานโครงการหลวงไปยังพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ เกิดการนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบท สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งการกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง สามารถผสมผสานองค์ความรู้จากโครงการหลวงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และนวัตกรรมใหม่ของชุมชน ตลอดจนส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำลำธาร ดูแลมิให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำลำธารเพิ่มขึ้น นอกจากนี้การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเพื่อให้ชุมชนมีความรู้และทักษะในการใช้สารเคมีเกษตรที่เหมาะสม ไม่กระทบต่อสภาพแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน และให้มีกิจกรรมแลกเปลี่ยนผลงานวิชาการและพัฒนาเครือข่ายดำเนินงานระดับนานาชาติได้ ดังนั้นสถาบันจึงได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์นี้ขึ้น

3.1 วิสัยทัศน์

เพื่อให้สถาบันสามารถดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สูงได้อย่างยั่งยืน โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้จากโครงการหลวงจนเกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง จึงกำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้

สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน เน้นสนับสนุนภารกิจของโครงการหลวง เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการและเกิดความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

3.2 พันธกิจของสถาบัน

เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ดังกล่าว จึงกำหนดพันธกิจหลักดังนี้

- 1) ส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาของโครงการหลวง
- 2) รักษาและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งรักษาคุณค่าและสร้างประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง
- 3) ส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้และพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับแนวทางของโครงการหลวง รวมทั้งการสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูและรักษาสิ่งแวดล้อม
- 4) เสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือและแลกเปลี่ยนการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ทั้งภายในและต่างประเทศ

3.3 กรอบแนวคิดในการจัดทำยุทธศาสตร์

เพื่อให้การดำเนินงานตามพันธกิจเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาพื้นที่สูงดังกล่าวข้างต้น และตอบสนองกับสภาพภูมิสังคมของชุมชนบนพื้นที่สูงที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน จึงได้กำหนดแนวทางดำเนินงานโดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายผู้รับประโยชน์ตามลักษณะพื้นที่ และกำหนดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาของแต่ละพื้นที่ ดังแสดงในแผนภูมิ โดยจัดแบ่งพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง และพื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ และมีรายละเอียดของพื้นที่และกิจกรรมในพื้นที่แต่ละลักษณะ ดังนี้

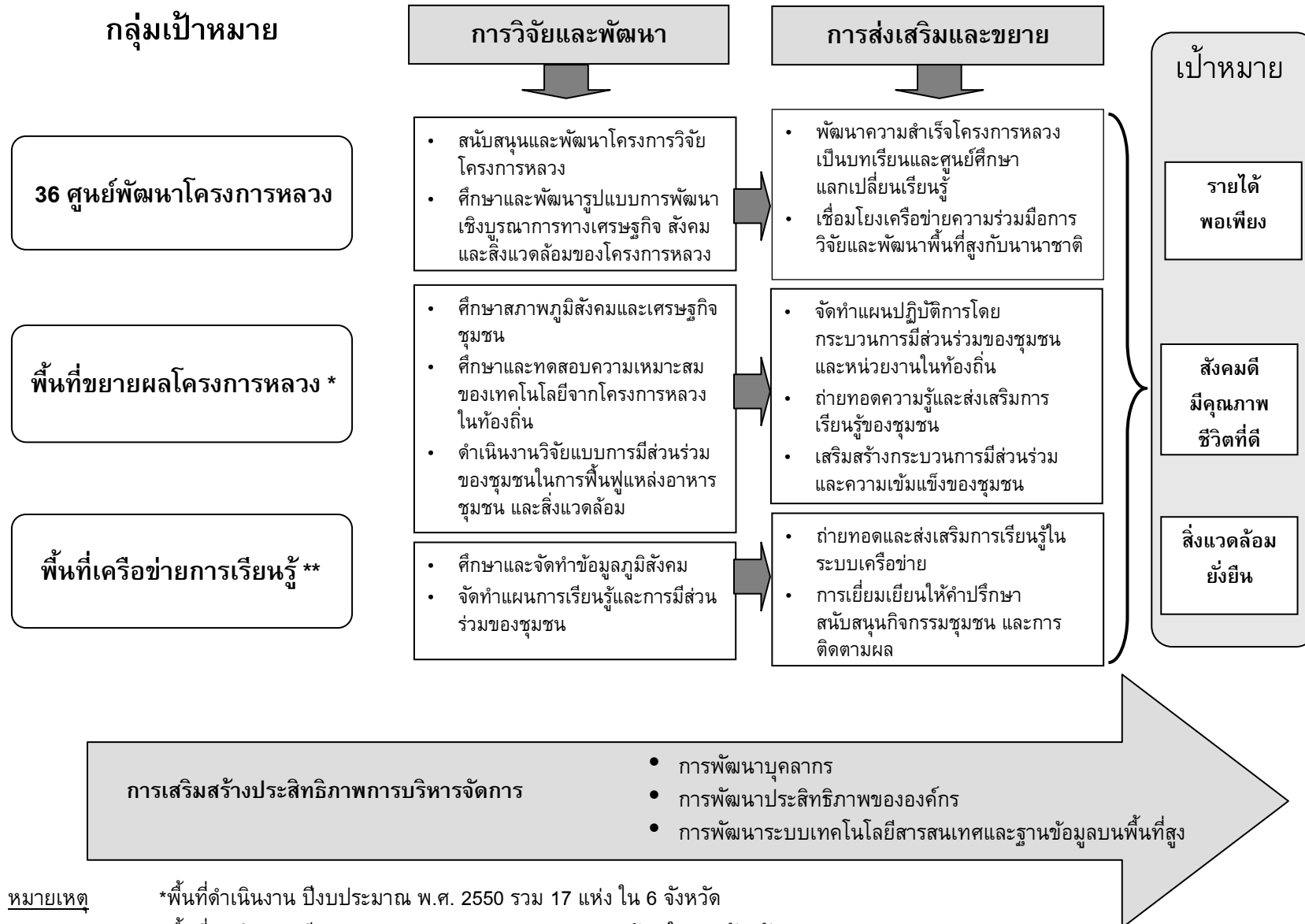
1) **พื้นที่ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง** หมายถึง พื้นที่สูงที่อยู่ภายใต้การพัฒนาของมูลนิธิโครงการหลวง 36 ศูนย์ ใน 5 จังหวัดภาคเหนือ มุ่งเน้นกิจกรรมวิจัยเพื่อพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณาการองค์ความรู้ เพื่อเป็นต้นแบบการพัฒนา ในขณะเดียวกันก็ดำเนินการสรุปบทเรียนความสำเร็จของโครงการหลวงเพื่อใช้เป็นต้นแบบและเป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงสำหรับชุมชนนอกโครงการหลวง รวมทั้งหน่วยงานที่มาจากต่างประเทศ (ตารางภาคผนวกที่ 1)

2) **พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง** หมายถึง พื้นที่ขยายผลความสำเร็จของโครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ อาจเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกับพื้นที่ศูนย์พัฒนาของโครงการหลวงหรือเป็นพื้นที่ห่างไกลออกไป รวมถึงพื้นที่ของโครงการพิเศษต่างๆ เช่น โครงการรักษาน้ำเพื่อพระแม่ของแผ่นดิน เป็นต้น สำหรับกิจกรรมในพื้นที่จะมุ่งเน้นนำองค์

ความรู้และความสำเร็จของโครงการหลวง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคโนโลยีการผลิต การท่องเที่ยว และกิจกรรมของโครงการหลวงเข้าไปทดสอบและปรับใช้ให้สอดคล้องกับ สภาพภูมิสังคมของชุมชน ทั้งนี้ในพื้นที่นาร่อง เมื่อชุมชนและองค์กรในพื้นที่มีความพร้อมและ เข้มแข็งจะพัฒนาเข้าสู่เครือข่ายของสังคมการเรียนรู้ของชุมชนบนพื้นที่สูงตามแนวนโยบายของ รัฐต่อไป (ตารางภาคผนวกที่ 2)

3) พื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ เป็นพื้นที่หย่อมบ้านหรือกลุ่มบ้านที่ร่วมเป็นเครือข่าย การถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการหลวงผ่านระบบการเรียนรู้ที่อาศัยสื่อและสารสนเทศ โดย การร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ไป ยังพื้นที่สูงในวงกว้าง รวมไปถึงการสนับสนุนกิจกรรมการเตรียมความพร้อมของชุมชน การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากโครงการหลวง และการให้คำปรึกษาอื่นๆ รวมทั้งการติดตามผลอย่าง ใกล้ชิดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและองค์กรในท้องถิ่น ในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้บนพื้นที่ สูง เป็นต้น (ตารางภาคผนวกที่ 3)

กรอบแนวคิดการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ

3.4 ยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

ยุทธศาสตร์ของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นยุทธศาสตร์ที่มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการส่งเสริมและร่วมมือซึ่งกันและกันกับมูลนิธิโครงการหลวง และหน่วยงานทั้งในระดับท้องถิ่นและนานาชาติ โดยมีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้จากฐานความรู้ของโครงการหลวงและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการขยายผลงานโครงการหลวงนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมในแต่ละภูมิสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมุ่งพัฒนาให้พื้นที่โครงการหลวงเป็นเสมือนห้องปฏิบัติการและศูนย์การเรียนรู้ ส่วนสถาบันทำหน้าที่เป็นองค์กรที่สนับสนุนกระบวนการวิจัยและพัฒนา และขับเคลื่อนการพัฒนาผ่านกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก การดำเนินงานจึงอาศัยเครือข่ายการปฏิบัติงานร่วมกับองค์กรและหน่วยงานต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ และการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ทั้งนี้ภายใต้กระบวนการและแนวปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของโครงการหลวง เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

อย่างไรก็ตามภารกิจของสถาบันนอกจากจะครอบคลุมในเรื่องของการสร้างรายได้ การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อมแล้ว สถาบันยังจะต้องพัฒนาตนเองไปเป็นองค์กรที่มีการบริหารจัดการที่ดีและมีความทันสมัยเช่นกัน ดังนั้นยุทธศาสตร์การดำเนินงาน จึงประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์หลักดังนี้

- 1) ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา
- 2) ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
- 3) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

3.5 เป้าหมายของยุทธศาสตร์

เป้าหมายในองค์กรรวมของสถาบัน คือ ประชาชนบนพื้นที่สูงมีรายได้พอเพียง สามารถพึ่งพาตนเอง รักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรม มีส่วนร่วมในการฟื้นฟู บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยมีเป้าหมายในแต่ละด้านดังนี้

- 1) ด้านเศรษฐกิจ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนในพื้นที่โครงการหลวงเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 และในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3 ในระยะเวลาของแผน
- 2) ด้านสังคม ประชากรบนพื้นที่สูงทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง สามารถรวมตัวเป็นองค์กรพึ่งตนเอง และมีกระบวนการจัดการกลุ่ม อย่างน้อยพื้นที่โครงการละ 1 แห่ง และมีส่วนร่วมในกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ อย่างน้อยร้อยละ 20 ของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

3) **ด้านสิ่งแวดล้อม** ร้อยละ 30 ของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง มีผลผลิตที่มีคุณภาพ ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านอาหารปลอดภัย ร้อยละ 30 ของพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงมี กระบวนการเรียนรู้การลดการใช้สารเคมี และมีคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำหลักเฉลี่ยอย่างน้อยร้อยละ 30 ของชุมชนโครงการหลวงและพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงอยู่ในเกณฑ์พอใช้

3.6 ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา มีเป้าประสงค์มุ่งพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสนับสนุนงานของโครงการหลวง โดยเฉพาะองค์ความรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตพืชและสัตว์ ให้ผลผลิตมีคุณภาพที่สูงขึ้น จนสามารถรับรองมาตรฐานได้ มีต้นทุนการผลิตที่พอเหมาะ ตลอดจนมีความเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม และมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการรวบรวม การเก็บรักษา การสังเคราะห์และพัฒนานวัตกรรมต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน เพื่อนำไปสู่การเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร และการพัฒนาสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนพื้นที่สูงในแต่ละแห่ง ทั้งนี้โดยอาศัยกลไกของเครือข่ายการปฏิบัติงานวิจัยร่วมกับ มูลนิธิโครงการหลวง สถาบันการศึกษา หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น โดยกำหนดแนวทางขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องกับพื้นที่ดำเนินงาน จำแนกได้เป็น 4 แผนงาน ได้แก่

ก. พื้นที่โครงการหลวง มี 2 แผนงาน ได้แก่

1) แผนงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวง

เพื่อสนับสนุนให้งานวิจัยของโครงการหลวงสาขาต่างๆที่ดำเนินงานมาตั้งแต่เริ่มโครงการจนปัจจุบัน ให้เกิดกระบวนการรวบรวม และพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ อย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงที่จะส่งผลไปถึงการใช้ประโยชน์ยังพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมีการดำเนินงานที่สำคัญคือ

- (1) มุ่งเน้นสนับสนุนการวิจัยที่นำไปสู่การสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้กับเกษตรกรใน 2 แนวทาง คือ รายได้จากการเกษตร และรายได้นอกภาคการเกษตร โดยในส่วนการผลิตทางการเกษตรจะมุ่งเน้นการสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการองค์ความรู้จากผลการวิจัยและจากประสบการณ์บนพื้นที่สูงที่มีอยู่แล้วในโครงการหลวง เพื่อมุ่งสู่กระบวนการผลิตที่ใช้ต้นทุนต่ำ ลดต้นทุนปุ๋ยเคมีและสารเคมีเกษตร การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตในโรงเรือน การยืดอายุผลผลิตด้วยการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม ผลการวิจัยจะถูกประมวลเป็นคู่มือและสื่อสื่อดิจิทัลถ่ายทอดสู่เกษตรกรเพื่อนำไปสู่การรับรองมาตรฐานการผลิต และการเพิ่ม

ศักยภาพการแข่งขันของเกษตรกรบนพื้นที่สูง ส่วนการพัฒนารายได้นอกภาคการเกษตรมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนานวัตกรรมจากหัตถกรรมท้องถิ่นบนพื้นที่สูง

- (2) มุ่งศึกษาแนวทางการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในมูลนิธิโครงการหลวง โดยรวบรวมองค์ความรู้ทั้งจากผลการวิจัยและประสบการณ์ของบุคลากร รวมถึงปัจจัย เงื่อนไข ความสำเร็จและรูปแบบการปฏิบัติที่ดีของโครงการหลวง (Best Practice) เกี่ยวกับการพัฒนางานด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการบริหารองค์กรเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการถ่ายทอดไปสู่ชุมชนทั้งในพื้นที่โครงการหลวงและชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศ

2) แผนงานส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือกับนานาชาติ

เพื่อเผยแพร่ความสำเร็จของโครงการหลวงอันเกิดจากแนวพระราชดำริที่โปรดเกล้าฯ พระราชทานไว้ และส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาพื้นที่ภูเขาและพื้นที่ปลูกพืชเสพติด โดยมีแนวดำเนินงานที่สำคัญคือ

- (1) จัดทำข้อตกลงความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันกับหน่วยงานในต่างประเทศในการอบรมแลกเปลี่ยน และพัฒนาบุคลากร ด้านการผลิต การจัดการ หลังการเก็บเกี่ยว การอนุรักษ์ดินและน้ำ และการป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน เป็นต้น
- (2) พัฒนาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากแหล่งทุนระหว่างประเทศในการพัฒนาอาชีพ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ข. พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง มี 1 แผนงาน คือ

3) แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง

พื้นที่สูงเป็นพื้นที่ที่มีสภาพความหลากหลายทางชีวภาพ และวัฒนธรรมท้องถิ่นจำนวนมาก ก่อให้เกิดทุนทางธรรมชาติ และทุนทางสังคมที่มีคุณค่า อย่างไรก็ตามพื้นที่เหล่านี้ยังประสบปัญหาที่สำคัญคือ ความยากจน การขาดความรู้ที่เหมาะสม รวมทั้งการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมไปถึงการสูญหายของทรัพยากรชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาพื้นที่สูงในประเทศจึงจำเป็นต้องอาศัยทุนความรู้จากโครงการหลวงเป็นฐานในการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของแต่ละท้องถิ่น จึงมีแนวทางดำเนินงานที่สำคัญคือ

- (1) ศึกษาสภาพภูมิสังคมและเศรษฐกิจชุมชน เพื่อเป็นการศึกษาถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่เป้าหมาย ที่สะท้อนให้เห็นถึงสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน และความจำเป็นในการพัฒนาของชุมชนในด้านต่างๆ

- (2) ศึกษาและทดสอบความเหมาะสมของเทคโนโลยีจากโครงการหลวงในท้องถิ่น โดยนำเทคโนโลยีจากโครงการหลวง ไปทดสอบในท้องถิ่นตามสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อการปรับใช้อย่างเหมาะสม และสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนควบคู่กันไป
- (3) สนับสนุนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการคืนสภาพความหลากหลายทางชีวภาพของพืชพรรณท้องถิ่นบนพื้นที่สูง เพื่อสร้างความสมดุลและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน มุ่งเน้นสนับสนุนการวิจัยเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาแนวทางอนุรักษ์ รวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาแหล่งอาหารธรรมชาติของชุมชน (Food bank) ยา สมุนไพร และพลังงานในกระบวนการรักษาและฟื้นฟูสภาพป่าบนพื้นที่สูง
- (4) สนับสนุนการศึกษาวิจัย รวบรวม อนุรักษ์ และต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูงและภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมการนำไปใช้ประโยชน์ในระดับชุมชน การจดลิขสิทธิ์ และการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ มีการจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

ค. พื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ มี 1 แผนงาน คือ

4) แผนงานวิจัยสนับสนุนการเรียนรู้ในพื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้

มุ่งสนับสนุนการศึกษารวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสภาพภูมิสังคมและความต้องการเรียนรู้ของชุมชนในพื้นที่เครือข่ายการพัฒนา ซึ่งจะร่วมมือกับหน่วยงานการศึกษาในพื้นที่ จัดเตรียมการถ่ายทอดเทคโนโลยีและปลูกจิตสำนึกด้วยการใช้สื่อและสื่อดิจิทัลรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้เพื่อรวบรวมเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับกำหนดแนวทางและขั้นตอนการพัฒนาไปสู่การเป็นหมู่บ้านเป้าหมายการพัฒนาเต็มรูปแบบในระยะต่อไป

ง. ตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

- (1) ความสำเร็จของโครงการวิจัยที่พัฒนาองค์ความรู้สำหรับนำไปใช้ประโยชน์
- (2) ความสำเร็จตามแผนงานของโครงการวิจัยที่ดำเนินการร่วมกับชุมชนและหน่วยงานอื่น
- (3) ความสำเร็จในการพัฒนาเครือข่ายตามความร่วมมือกับต่างประเทศ

3.7 ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน มีเป้าประสงค์เพื่อขยายผลองค์ความรู้ของโครงการหลวงสู่ชุมชนพื้นที่สูงส่วนใหญ่ของประเทศให้กว้างขวางเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ช่วยเสริมสร้างให้ชุมชนบนพื้นที่สูงสามารถพึ่งตนเองได้ และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยแบ่งพื้นที่เป้าหมายในการถ่ายทอดความรู้และการพัฒนาเป็น 3 พื้นที่ คือ พื้นที่โครงการหลวง พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง และพื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ และมีแผนงานจำนวน 3 แผนงาน ดังนี้

ก. พื้นที่โครงการหลวง มี 1 แผนงาน ได้แก่

1) แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน

สนับสนุนการบูรณาการกิจกรรมและประสานความร่วมมือหน่วยงานรัฐ-เอกชน และชุมชน ในการปฏิบัติงานในพื้นที่โครงการหลวง รวมทั้งร่วมพัฒนาอาชีพเกษตรกรให้ได้ผลผลิตพืช-สัตว์คุณภาพสูง ปราศจากการตกค้างของสารเคมีเกษตร สนับสนุนให้เกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานการผลิตอาหารปลอดภัย เช่น GAP และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น เน้นเป้าหมายการพัฒนาชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงให้เป็นชุมชนเข้มแข็ง สามารถวางแผนและดำเนินกิจกรรมในลักษณะกลุ่มและคณะกรรมการด้วยตนเองได้ และสามารถเข้าถึงแหล่งความรู้หรือแหล่งทุนได้ด้วยตนเอง โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) สนับสนุนการปฏิบัติงาน การถ่ายทอดความรู้ และการบูรณาการแผนปฏิบัติงานกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรท้องถิ่น และชุมชน
- (2) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของศูนย์/สถานีของโครงการหลวง เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน
- (3) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเจ้าหน้าที่และเกษตรกรเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตให้ได้การรับรองมาตรฐานอาหารปลอดภัย
- (4) สนับสนุนการเตรียมความพร้อมของชุมชนเพื่อเป็นองค์กรพึ่งตนเองที่มีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเพื่อรองรับกิจกรรมเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

ข. พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง มี 1 แผนงาน คือ

2) แผนงานการขยายผลโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง

ดำเนินการพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีจากโครงการหลวง เพื่อนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับทุนความรู้และสภาพภูมิสังคมท้องถิ่นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางของโครงการหลวง โดยการร่วมมือกับหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการเสริมสร้างรายได้ของครัวเรือน พัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนสร้างความสมดุลของสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) จัดทำแผนชุมชนแบบบูรณาการบนพื้นฐานการศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน จากฐานข้อมูลภูมิสังคมโดยใช้เวทีการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน
- (2) นำผลสำเร็จของการพัฒนาในโครงการหลวงไปถ่ายทอดสู่ชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงสาธิตในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการนำทุนความรู้จากโครงการหลวงไปปรับใช้อย่างเหมาะสม
- (3) ถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการหลวงไปสู่ชุมชน ผสมผสานกับองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละภูมิสังคมในชุมชนเป้าหมายหลักของการพัฒนา และการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐานและการเพิ่มมูลค่าสินค้า รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (4) ส่งเสริมองค์กรพึ่งตนเองในระดับชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เพื่อเป็นกลไกในการขับเคลื่อนการพัฒนาของชุมชนที่ยั่งยืนในอนาคต

ค. พื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ มี 1 แผนงาน คือ

3) แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง

ดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงาน องค์กรและชุมชนท้องถิ่น เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และถ่ายทอดทุนความรู้โครงการหลวงไปสู่ชุมชนบนพื้นที่สูงโดยรวม โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) รวบรวม สังเคราะห์องค์ความรู้จากผลสำเร็จของโครงการหลวง และผลการวิจัยเชิงประยุกต์ และการถ่ายทอดความรู้ไปสู่ชุมชนเป้าหมายในรูปแบบต่างๆ
- (2) ร่วมกับชุมชนและเครือข่ายของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมแนวทางการจัดทำแผนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน
- (3) ดำเนินการถ่ายทอดความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระบบเครือข่าย รวมทั้งการศึกษาดูงานในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากทั้งทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
- (4) พัฒนาระบบการเยี่ยมเยียน การให้คำปรึกษา และการติดตามผล ร่วมกับหน่วยงานเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง

ง. ตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

- (1) จำนวนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงที่ได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้
- (2) ความสำเร็จในการพัฒนาพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง
- (3) ความสำเร็จในการลดการใช้สารเคมีในพื้นที่โครงการหลวงและพื้นที่ขยายผล

3.8 ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ มีเป้าประสงค์เพื่อให้สถาบันมีระบบการบริหารจัดการที่ดี สามารถเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนงานโครงการหลวงและการขยายผลความสำเร็จโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง โดยมีแผนงาน จำนวน 3 แผนงาน ดังนี้

1) แผนงานพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ

ดำเนินการพัฒนาสารสนเทศเพื่อการบริหารองค์กรให้มีศักยภาพและมีความโปร่งใสสามารถรองรับการสั่งการและโต้ตอบเอกสารจากนอกสำนักงานได้ และมีระบบการให้บริการข้อมูลแก่ผู้บริหารในการติดตามความก้าวหน้าของโครงการ กิจกรรม และการจัดซื้อจัดจ้างเพื่อใช้ในการวางแผนและดำเนินงานในระยะสั้นและระยะยาว และมุ่งเน้นการจัดทำระบบฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาบนพื้นที่สูงให้ครอบคลุมภาวะทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรมนุษย์บนพื้นที่สูง รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติและข้อมูลเชิงพื้นที่ (GIS) และองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับระบบฐานข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) จัดทำระบบฐานข้อมูล และพัฒนาเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงข้อมูล กับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้สำหรับการวางแผนการตัดสินใจในการดำเนินงานบนพื้นที่สูง
- (2) จัดเก็บและรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์และประมวลผลโดยพัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลสารสนเทศ ในการจัดการความรู้และข้อมูลพื้นฐานต่างๆ
- (3) สืบหาข้อมูลประชากรบนพื้นที่สูงในเชิงลึก ในพื้นที่ 20 จังหวัด เพื่อให้ได้ข้อมูลประชากรเชิงลึกของชุมชนในพื้นที่สูงที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน เพื่อนำมาใช้สำหรับพัฒนาเป็นฐานข้อมูลประกอบการวางแผนในการพัฒนางานด้านต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

2) แผนงานการพัฒนาระบบการบริหารงาน

- (1) พัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการ ระบบบริหารบัญชีและการเงิน ระบบการเบิกจ่ายเงินงบประมาณ และระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน

โครงการ รวมถึงระบบประเมินผลการปฏิบัติงานรายบุคคลากร เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

- (2) สนับสนุนกิจกรรมของคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อให้เกิดระบบการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีระบบการบริหารกิจการที่ดี

3) แผนงานการพัฒนาบุคลากร

เพื่อเป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และสมรรถนะของเจ้าหน้าที่สถาบันให้สามารถปฏิบัติงานภารกิจให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งเพื่อเสริมสร้างสถาบันไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สามารถจัดการความรู้สำหรับการวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน และสามารถปฏิบัติงานร่วมกับโครงการหลวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีแนวดำเนินการที่สำคัญคือ

- (1) พัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพสอดคล้องกับการปฏิบัติงานในองค์กร และมีการเรียนรู้องค์ความรู้ของโครงการหลวงอย่างต่อเนื่อง
- (2) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และอุปกรณ์ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างบรรยากาศในการทำงานเป็นทีม
- (3) สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และเปิดกว้างในเชิงวิชาการ
- (4) สนับสนุนการพัฒนาทีมงานร่วมปฏิบัติการกับโครงการหลวง เพื่อเพิ่มศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่โครงการหลวงและการร่วมปฏิบัติงานในพื้นที่ขยายผล

4) ตัวชี้วัดของยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

- (1) ความสำเร็จของการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ
- (2) จำนวนบุคลากรที่ได้รับการพัฒนา

3.9 ระบบการบริหารจัดการ

1) กลไกกำกับนโยบาย

เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในการดำเนินงานและได้รับการสนับสนุนในเชิงนโยบาย การดำเนินงานดังนี้

- (1) อาศัยกลไกของคณะกรรมการประสานงานและสนับสนุนมูลนิธิโครงการหลวง โดยปรับปรุงขอบเขตของคณะกรรมการที่ดูแลเฉพาะพื้นที่โครงการหลวง ให้ครอบคลุมถึงพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงตามยุทธศาสตร์ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและเชื่อมโยงกิจกรรมในการปฏิบัติงานในพื้นที่ ทั้งองค์กรของรัฐ ภาคเอกชน รวมถึงองค์กรชุมชนในพื้นที่สูงนอกเขตโครงการหลวงด้วย

- (2) อาศัยกลไกของคณะกรรมการสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง และคณะที่ปรึกษาพิเศษของสถาบันในการกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และนโยบายของสถาบัน ให้สอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางของโครงการหลวง โดยทั้งการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้
- (3) พัฒนาการดำเนินงานของสถาบันให้เป็นการทำงานแบบภาคีร่วมพัฒนา (Development Partnership) ในลักษณะร่วมมือเคียงข้างกับมูลนิธิโครงการหลวง โดยสนับสนุนโครงการหลวงดำเนินงานได้ตามแนวพระราชดำริที่พระราชทานไว้ รวมทั้งมีกิจกรรมการวิจัยและการถ่ายทอดองค์ความรู้จากโครงการหลวงเพื่อเป็นการขยายผลงานโครงการหลวงให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางเป็นหัวใจสำคัญ

2) กลไกการกำกับดูแลภายในสถาบัน

เพื่อควบคุมให้การบริหารองค์กรมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล และมีความก้าวหน้าของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง จึงได้กำหนดกลไกสำคัญไว้ดังนี้

- (1) จัดแบ่งโครงสร้างองค์กรให้สนับสนุนการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ โดยจัดแบ่งภายในเป็น 4 สำนัก ได้แก่ สำนักอำนวยการ สำนักแผนงานและสารสนเทศ สำนักวิจัยและสำนักพัฒนา ซึ่งมีผู้อำนวยการสำนักและบุคลากรดำเนินงานให้บรรลุผลตามแผนงาน โครงการ และตัวชี้วัดต่างๆ อย่างไรก็ตามจะได้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรให้สามารถบริหารงานได้อย่างคล่องตัวและมีความยืดหยุ่นมากขึ้น (ภาคผนวกโครงสร้างองค์กร)
- (2) จัดให้มีระบบติดตามความก้าวหน้าการดำเนินงานที่ผูกติดอยู่กับระบบการประเมินประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานเพื่อพิจารณาความดีความชอบเป็นรายบุคคล ทั้งในด้านประสิทธิภาพการใช้จ่ายเงินงบประมาณแต่ละช่วงไตรมาสของปีงบประมาณ และประสิทธิภาพตามตัวชี้วัดในแผนดำเนินงาน
- (3) จัดตั้งคณะอนุกรรมการตรวจสอบ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานหน่วยตรวจสอบภายใน ในการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานให้มีความถูกต้องโปร่งใส และการติดตามความก้าวหน้าตามแผนงานการใช้จ่ายงบประมาณ
- (4) จัดให้มีกระบวนการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกและสร้างความเข้าใจในพันธกิจ และเป้าประสงค์ของสถาบัน รวมทั้งการเตรียมบุคลากรเข้าสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้และองค์กรแห่งการบริการที่เป็นเลิศ

แผนงานและเป้าหมายเชิงพื้นที่
ภายใต้ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

3.10 แผนงานและเป้าหมายเชิงพื้นที่ภายใต้ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

1) พื้นที่โครงการหลวง

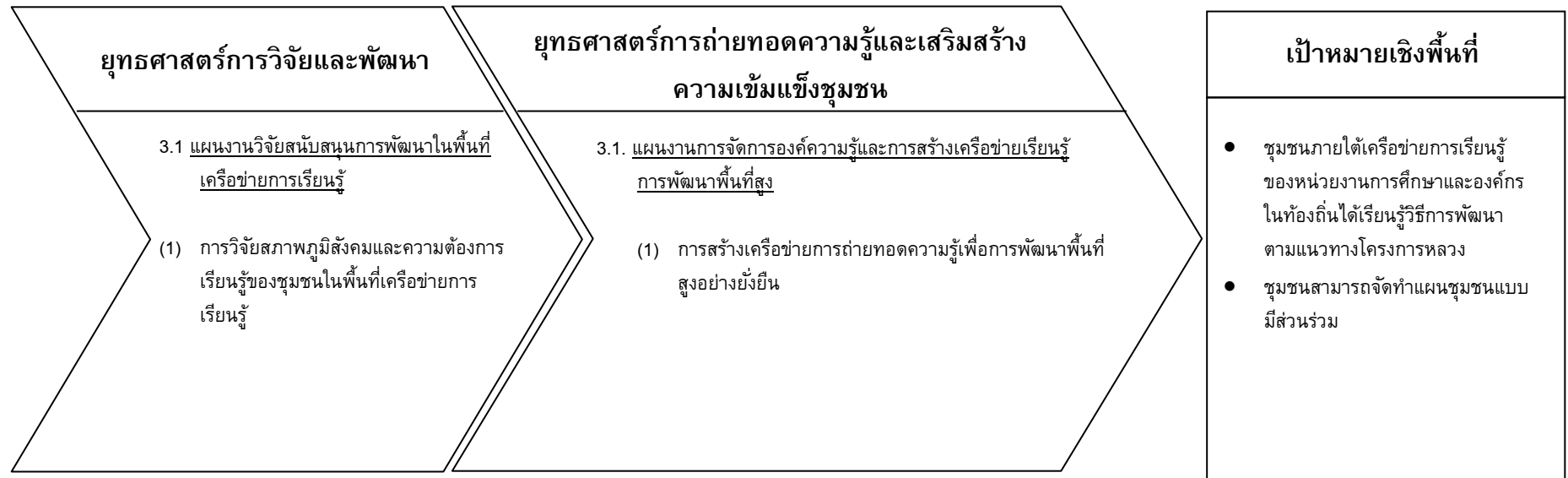
(พื้นที่ 36 ศูนย์/สถานีของโครงการหลวง ใน 5 จังหวัด)

ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา	ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน	เป้าหมายเชิงพื้นที่
1.1 <u>แผนงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวง</u> (1) การสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการในพื้นที่โครงการหลวง (2) การศึกษาและพัฒนารูปแบบการพัฒนาเชิงบูรณาการทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของโครงการหลวง 1.2. <u>แผนงานส่งเสริมความร่วมมือกับนานาชาติ</u> (1) การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงกับนานาชาติ	1.1 <u>แผนงานการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูง อย่างยั่งยืน</u> (1) การสนับสนุนการบริหารจัดการและส่งเสริมการพัฒนาเชิงบูรณาการในพื้นที่โครงการหลวง (2) การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง (3) การลดการใช้สารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูงและพัฒนามาตรฐานระบบคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย (4) การสนับสนุนการพัฒนาโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	- โครงการหลวงมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและมีการจัดการองค์ความรู้อย่างเป็นระบบที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระหว่างศูนย์/สถานี - เกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานระบบการผลิต เช่น GAP มีต้นทุนการผลิตต่ำ มีสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน และมีการจัดตั้งกลุ่มพึ่งพาตนเองที่มีศักยภาพเข้าถึงแหล่งทุนและแหล่งวิชาการได้ด้วยตนเอง - มีความเข้มแข็ง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาประชากรมีจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ - โครงการหลวงเป็นแหล่งเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน สำหรับพื้นที่ทั่วประเทศและสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับนานาชาติ

2) พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง
(พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 17 หมู่บ้าน ใน 6 จังหวัด)

ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา	ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน	เป้าหมายเชิงพื้นที่
2.1. <u>แผนงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในพื้นที่นำร่องการพัฒนา</u> (1) การศึกษาสภาพภูมิสังคมและเศรษฐกิจในพื้นที่ขยายผล (2) การศึกษาและทดสอบเทคโนโลยีโครงการหลวงในท้องถิ่น (3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการในการฟื้นฟูแหล่งอาหารชุมชน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (4) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นบนพื้นที่สูง	2.1. <u>แผนงานการขยายผลโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง</u> (1) การขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน (2) การสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงในโครงการพิเศษ	● ชุมชนใกล้เคียงโครงการหลวงและที่อยู่ห่างไกลแต่แสดงความจำนงร่วมงานพัฒนารวมทั้งชุมชนภายใต้โครงการพิเศษสามารถพึ่งพาตนเองในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามแนวทางโครงการหลวง มีกระบวนการจัดการกลุ่ม มีกิจกรรมฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และมีแผนพัฒนาชุมชนของตนเอง สามารถดำรงชีวิตควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ● ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการศึกษา รวบรวม อนุรักษ์ และพัฒนาใช้ประโยชน์อย่างเป็นระบบ มีการขึ้นทะเบียนหรือจดลิขสิทธิ์ และมีการรวบรวมองค์ความรู้ไว้บนฐานข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง

3) พื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้
(พื้นที่ส่งเสริมการเรียนรู้ 180 กลุ่มบ้านใน 13 จังหวัด)

**แผนงานและงบประมาณ
ตามยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง**

3.11 แผนงานและงบประมาณภายใต้ยุทธศาสตร์สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา

แผนงาน	แนวทางดำเนินงาน	เป้าประสงค์	งบประมาณ (บาท)					รวม (บาท)
			2550	2551	2552	2553	2554	
1) <u>แผนงานวิจัยและพัฒนาสนับสนุนงานโครงการหลวง</u>	(1) การสนับสนุนการวิจัยเชิงบูรณาการในพื้นที่โครงการหลวง (2) การศึกษาและพัฒนารูปแบบการพัฒนาเชิงบูรณาการทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของโครงการหลวง	1) ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงมีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง 2) ผลการดำเนินงานของโครงการหลวงเฉพาะด้านได้รับการติดตาม วิเคราะห์อย่างเป็นระบบเพื่อกำหนดนโยบายการพัฒนาในระยะต่อไป 3) องค์ความรู้ที่สะสมอยู่ในตัวบุคลากรและองค์กรหน่วยย่อยของมูลนิธิทั้งที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวิชาการเฉพาะเรื่อง และเทคนิคการถ่ายทอดองค์ความรู้ได้รับการรวบรวมสรุปเป็นบทเรียนทั้งจากความสำเร็จและความล้มเหลวเพื่อใช้แลกเปลี่ยนภายในศูนย์/สถานี และส่งต่อสู่ชุมชนภายนอกจากภายใต้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้	7,802,000	9,222,400	9,310,400	10,770,800	11,847,800	48,953,400

แผนงาน	แนวทางดำเนินงาน	เป้าประสงค์	งบประมาณ (บาท)					รวม (บาท)
			2550	2551	2552	2553	2554	
2) <u>แผนงานส่งเสริม ความร่วมมือกับ นานาชาติ</u>	(1) การพัฒนาเครือข่าย ความร่วมมือวิจัยและ พัฒนาพื้นที่สูงกับ นานาชาติ	(1) มีการเผยแพร่พระเกียรติคุณของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และ ความสำเร็จของโครงการหลวงสู่ระดับ นานาชาติ (2) เกิดเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้การ พัฒนาพื้นที่สูงเพื่อการพัฒนา โครงการหลวง และการนำองค์ความรู้ ของโครงการหลวงไปปรับใช้ในระดับ นานาชาติ	6,846,800	10,900,000	15,500,000	16,500,000	18,150,000	67,896,800
3) <u>แผนงานวิจัยเชิง ปฏิบัติการในพื้นที่ ขยายผลโครงการ หลวง</u>	(1) การศึกษาสภาพภูมิ สังคมและเศรษฐกิจใน พื้นที่ขยายผลโครงการ หลวง (2) การศึกษาและทดสอบ เทคโนโลยีโครงการ หลวงในท้องถิ่น (3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ในการฟื้นฟูแหล่งอาหาร ชุมชน และการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม	(1) มีข้อมูลพื้นฐานด้านพื้นที่ ด้านเศรษฐกิจ และสังคมเพื่อใช้กำหนดกลยุทธ์พัฒนาที่ สอดคล้องกับชุมชนและพื้นที่ต่อไป (2) เทคโนโลยีของโครงการหลวงได้รับการ ปรับใช้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่และ ชุมชน และได้รับการยอมรับจาก เกษตรกรในพื้นที่ขยายผลโครงการ หลวง (3) มีต้นแบบการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ดิน น้ำ และป่าไม้ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และกฎระเบียบของชุมชน	17,581,400	30,084,800	36,861,800	35,661,800	39,227,900	159,417,700

แผนงาน	แนวทางดำเนินงาน	เป้าประสงค์	งบประมาณ (บาท)					รวม (บาท)
			2550	2551	2552	2553	2554	
	(4) การวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมการใช้ ประโยชน์จากความ หลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่น	(4) ความหลากหลายทางชีวภาพด้านพืช สัตว์ และจุลินทรีย์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการศึกษา รวบรวมอย่างเป็นระบบ และพัฒนาต่อยอด เพื่อการใช้ประโยชน์ ในระดับชุมชนบนพื้นที่สูง และเชิง พาณิชย์ (5) มีการจดลิขสิทธิ์ผลิตผล ผลิตภัณฑ์ ธรรมชาติจากความหลากหลายทาง ชีวภาพ (6) มีฐานข้อมูลความหลากหลายทาง ชีวภาพและภูมิปัญญาบนพื้นที่สูงของ ไทยที่มีข้อมูลเป็นปัจจุบัน						
4) <u>แผนงานวิจัย สนับสนุนการเรียนรู้ ในพื้นที่เครือข่ายการ เรียนรู้</u>	(1) การวิจัยสภาพภูมิสังคม และความต้องการเรียนรู้ ของชุมชนในพื้นที่ เครือข่ายการเรียนรู้	(1) มีข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่ เศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนเครือข่ายการพัฒนา เพื่อใช้กำหนดแนวทางและกิจกรรม พัฒนาต่อไป	2,070,000	3,004,000	100,000	100,000	100,000	5,374,000
รวม			34,300,200	53,211,200	61,772,200	63,032,600	69,325,700	281,641,900

ยุทธศาสตร์การถ่ายทอดความรู้และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

แผนงาน	แนวทางดำเนินงาน	เป้าประสงค์	งบประมาณ (บาท)					รวม (บาท)
			2550	2551	2552	2553	2554	
1) แผนงานการ เสริมสร้างความ เข้มแข็งของชุมชนใน พื้นที่โครงการหลวง เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ ในการพัฒนาพื้นที่สูง อย่างยั่งยืน	(1) การสนับสนุนการบริหารจัดการและส่งเสริมการพัฒนาเชิงบูรณาการในพื้นที่โครงการหลวง (2) การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่โครงการหลวง (3) การลดการใช้สารเคมีเกษตรบนพื้นที่สูงและพัฒนามาตรฐานระบบคุณภาพผลผลิตตามมาตรฐานอาหารปลอดภัย (4) การสนับสนุนการพัฒนาโครงการหลวงเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	(1) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงมีแผนปฏิบัติงานเชิงบูรณาการทั้งแผนระยะยาว และแผนระยะสั้น (2) ชุมชนในพื้นที่โครงการหลวงมีความสามารถผลิตผลผลิตพืช-สัตว์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานด้านคุณภาพและความปลอดภัยตามความต้องการของผู้บริโภค มีต้นทุนการผลิตต่ำ สามารถแข่งขันได้ (3) มีการรวมตัวของเกษตรกรในพื้นที่โครงการหลวงเป็นกลุ่มเพื่อการพึ่งตนเอง มีกระบวนการจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบที่สามารถเข้าถึงแหล่งทุนและแหล่งวิชาการด้วยตนเอง และมีจิตสำนึกในความเป็นไทย ต้องการพัฒนาชุมชนตามแนวทางโครงการหลวง (4) เกษตรกรของโครงการหลวงได้รับการรับรองมาตรฐานระบบการผลิต (GAP) และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ตามแต่กรณี (5) แหล่งน้ำในพื้นที่โครงการหลวงได้รับการยืนยันการปลอดภัยปนเปื้อนของสารเคมีเกษตร	25,656,000	30,521,800	36,253,200	42,722,700	46,994,900	182,148,600

แผนงาน	แนวทางดำเนินงาน	เป้าประสงค์	งบประมาณ (บาท)					รวม (บาท)
			2550	2551	2552	2553	2554	
		(6) ศูนย์และสถานีของโครงการหลวงที่มีความพร้อมได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้เฉพาะทางสำหรับชุมชนทั้งภายในภายนอกโครงการหลวง และในระดับนานาชาติ						
2) แผนงานขยายผลโครงการหลวงสู่ชุมชนบนพื้นที่สูง	(1) การขยายผลโครงการหลวงเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (2) การสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สูงในพื้นที่โครงการพิเศษ	(1) องค์ความรู้และเทคโนโลยีของโครงการหลวงได้รับการขยายผลไปยังพื้นที่สูงอื่นทั้งที่อยู่ใกล้เคียง และพื้นที่ห่างไกล อย่างประสบความสำเร็จ สร้างรายได้อย่างสมดุลกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพสิ่งแวดล้อม (2) การพัฒนาชุมชนในพื้นที่พิเศษตามแนวทางโครงการหลวง ประสบผลสำเร็จและชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น	18,342,400	18,051,000	18,256,600	18,871,600	20,758,700	94,280,300
3) แผนงานการจัดการองค์ความรู้และการสร้างเครือข่ายการพัฒนาพื้นที่สูง	(1) การสร้างเครือข่ายการถ่ายทอดความรู้เพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน	(1) มีการจัดตั้งเครือข่ายสถาบันและองค์กรในพื้นที่เพื่อเผยแพร่แนวทางพัฒนาพื้นที่สูงของโครงการหลวงสู่พื้นที่ห่างไกล	7,068,000	8,481,000	13,477,000	19,092,000	21,000,000	69,118,000
รวม			51,066,450	57,053,800	67,986,800	79,686,300	88,753,600	345,546,900

ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

แผนงาน	แนวทางดำเนินงาน	เป้าประสงค์	งบประมาณ (บาท)					รวม (บาท)
			2550	2551	2552	2553	2554	
1) <u>แผนงานพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ</u>	(1) การพัฒนาระบบสารสนเทศและฐานข้อมูลบนพื้นที่สูง (2) การสำรวจข้อมูลประชากรเชิงลึกบนพื้นที่สูง	(1) มีระบบฐานข้อมูลและคลังข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่สูงที่ถูกต้อง แม่นยำ และเป็นปัจจุบัน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาพื้นที่สูงที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง	25,673,700	30,000,000	8,000,000	8,000,000	8,000,000	79,673,700
2) <u>แผนงานการพัฒนาระบบการบริหารงาน</u>	(1) งานอำนวยการและบริหารจัดการ (2) การพัฒนาธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการองค์กร	(1) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงมีระบบการบริหารงานที่เป็นธรรมาภิบาล และให้บริการการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างมีประสิทธิภาพ	54,273,400	65,333,000	83,845,000	98,989,000	108,887,000	401,429,400
3) <u>แผนงานการพัฒนาบุคลากร</u>	(1) การพัฒนาบุคลากร	(1) บุคลากรของสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงสามารถร่วมดำเนินงานกับโครงการหลวงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีศักยภาพทำงานเป็นทีม มีทักษะด้านการบริหารจัดการโครงการและมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	3,500,000	4,200,000	5,040,000	6,048,000	6,653,000	25,441,000
รวม			83,447,100	99,533,000	96,885,000	113,037,000	123,540,000	506,544,100
รวมทั้งสิ้น			168,813,700	209,798,000	226,644,000	255,755,900	281,619,300	1,133,732,900

ภาคผนวก

ตารางภาคผนวกที่ 1 แสดงที่ตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงจำนวน 36 ศูนย์

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	อำเภอ / กิ่งอำเภอ	จังหวัด
1. แก่น้อย	เชียงดาว	เชียงใหม่
2. ขุนแปะ	จอมทอง	เชียงใหม่
3. ขุนวาง	แม่วาง	เชียงใหม่
4. ดินตก	กิ่งอำเภอแม่ออน	เชียงใหม่
5. ท่งเริง	หางดง	เชียงใหม่
6. ท่งเรา	สะเมิง	เชียงใหม่
7. ท่งหลวง	แม่วาง	เชียงใหม่
8. ปางอุ๋ง	แม่แจ่ม	เชียงใหม่
9. ป่าเมี่ยง	ดอยสะเก็ด	เชียงใหม่
11. แม่โต	ฮอด	เชียงใหม่
13. แม่สะป๊อก	แม่วาง	เชียงใหม่
14. แม่สาใหม่	แมริม	เชียงใหม่
15. แม่หลอด	แม่แตง	เชียงใหม่
16. แม่แพะ	สะเมิง	เชียงใหม่
17. แม่แฮ	แม่แจ่ม	เชียงใหม่
18. วัดจันทร์	แม่แจ่ม	เชียงใหม่
19. หนองเขียว	เชียงดาว	เชียงใหม่
20. หนองหอย	แมริม	เชียงใหม่
21. หมอกจำม	แม่ฮ่าย	เชียงใหม่
22. ห้วยลึก	เชียงดาว	เชียงใหม่
23. ห้วยส้มป่อย	จอมทอง	เชียงใหม่
24. ห้วยเสี้ยว	หางดง	เชียงใหม่
25. อ่างช้าง	ฝาง	เชียงใหม่
26. อินทนนท์	จอมทอง	เชียงใหม่
27. ปังค่า	ปง	พะเยา
28. พระบาทห้วยต้ม	ลี้	ลำพูน
29. แม่ปุนหลวง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย
30. สะโงะ	เชียงแสน	เชียงราย
31. ห้วยน้ำขุ่น	แม่สรวย	เชียงราย

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง	อำเภอ / กิ่งอำเภอ	จังหวัด
32. ห้วยน้ำริน	เวียงป่าเป้า	เชียงราย
33. ห้วยโป่ง	เวียงป่าเป้า	เชียงราย
34. ห้วยแล้ง	เวียงแก่น	เชียงราย
35. แม่ลาน้อย	แม่ลาน้อย	แม่ฮ่องสอน
36. แม่สะเรียง	แม่สะเรียง	แม่ฮ่องสอน
รวม 36 ศูนย์		

ตารางภาคผนวกที่ 2 ข้อมูลสรุปพื้นที่พื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 17 แห่ง รายจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	จำนวน			
		พื้นที่ขยายผล	หมู่บ้าน	ตำบล	อำเภอ
1	เชียงใหม่	9 พื้นที่	13 หมู่บ้าน	9 ตำบล	6 อำเภอ
2	กำแพงเพชร	1 พื้นที่	7 หมู่บ้าน	4 ตำบล	3 อำเภอ
3	น่าน	3 พื้นที่	13 หมู่บ้าน	4 ตำบล	3 อำเภอ
4	กาญจนบุรี	1 พื้นที่	8 หมู่บ้าน	1 ตำบล	1 อำเภอ
5	แม่ฮ่องสอน	2 พื้นที่	16 หมู่บ้าน	2 ตำบล	1 อำเภอ
6	เชียงราย	1 พื้นที่	5 หมู่บ้าน	1 ตำบล	1 อำเภอ
รวม 6 จังหวัด		17 พื้นที่	62 หมู่บ้าน	21 ตำบล	15 อำเภอ

ตารางภาคผนวกที่ 3 ข้อมูลที่ตั้งโครงการและจำนวนประชากรของพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง 17 แห่ง

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หมู่บ้าน	อำเภอ	จังหวัด	ครัวเรือน	ประชากร		
						ชาย	หญิง	รวม
1	ปากกล้วย	ปากกล้วย	อ.จอมทอง	จ.เชียงใหม่	88	356	335	691
2	แม่มะลอ	แม่มะลอ	อ.แม่แจ่ม	จ.เชียงใหม่	59	134	143	277
3	ผาแตก	ผาแตก	อ.แม่แตง	จ.เชียงใหม่	45	97	75	172
4	ป่าแป๋	ปางมะกกล้วย	อ.แม่แตง	จ.เชียงใหม่	325	516	496	1,012
		ผาแดง	อ.แม่แตง	จ.เชียงใหม่	149	206	209	415
		ป่าแป๋	อ.แม่แตง	จ.เชียงใหม่	225	311	325	636
5	ดอยปุย	ดอยปุย	อ.เมือง	จ.เชียงใหม่	150	650	617	1,267

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หมู่บ้าน	อำเภอ	จังหวัด	ครัวเรือน	ประชากร		
						ชาย	หญิง	รวม
6	สบโขง	แม่หลองน้อย	อ.อมก๋อย	จ.เชียงใหม่	47	104	91	195
		แม่หลองหลวง	อ.อมก๋อย	จ.เชียงใหม่	91	246	212	458
		พะเบี้ยว	อ.อมก๋อย	จ.เชียงใหม่	41	101	95	196
7	ปางมะโอ	ปางมะโอ	อ.เชียงดาว	จ.เชียงใหม่	94	102	89	191
8	ปางแดงใน	ปางแดงใน	อ.เชียงดาว	จ.เชียงใหม่	51	n/a	n/a	254
9	ห้วยเป้า	ห้วยเป้า	อ.เชียงดาว	จ.เชียงใหม่	250	573	478	1,051
10	คลองลาน	อุดมทรัพย์	อ.ปางศิลาทอง	จ.กำแพงเพชร	124	248	242	490
		ปางมะละกอ	อ.ปางศิลาทอง	จ.กำแพงเพชร	112	234	212	446
		ปางมะนาว	อ.ชาณุวรลักษบุรี	จ.กำแพงเพชร	93	137	143	280
		สุขสวรรค์	อ.คลองลาน	จ.กำแพงเพชร	146	334	317	651
		น้ำพระทัย	อ.คลองลาน	จ.กำแพงเพชร	38	86	91	177
		สุขวิจิตรพัฒนา	อ.คลองลาน	จ.กำแพงเพชร	24	54	82	136
		แปลงสี่	อ.คลองลาน	จ.กำแพงเพชร	83	150	168	318
11	ถ้ำเวียงแก	ถ้ำเวียงแก	อ.สองแคว	จ.น่าน	123	391	383	774
		น้ำพัน	อ.สองแคว	จ.น่าน	31	70	63	133
		ผาหมี	อ.สองแคว	จ.น่าน	120	358	300	685
12	โป่งคำ	โป่งคำ	อ.สันติสุข	จ.น่าน	175	228	232	460
		ดอนคูปงษ์	อ.สันติสุข	จ.น่าน	222	341	326	667
		น้ำช้าง	อ.สันติสุข	จ.น่าน	175	294	277	571
		นาเลา	อ.สันติสุข	จ.น่าน	67	120	122	242
		ต้นผึ้ง	อ.สันติสุข	จ.น่าน	51	87	89	176
		ศรีบุญเรือง	อ.สันติสุข	จ.น่าน	107	178	186	364
13	สะเนียน	ละบ้ายา	อ.เมือง	จ.น่าน	58	261	234	495
		ห้วยเหือ	อ.เมือง	จ.น่าน	92	174	166	340
		ห้วยระพี	อ.เมือง	จ.น่าน	31	104	90	194
		สมุนใหม่	อ.เมือง	จ.น่าน	69	290	326	616

ลำดับ	ชื่อโครงการ	หมู่บ้าน	อำเภอ	จังหวัด	ครัวเรือน	ประชากร		
						ชาย	หญิง	รวม
14	ห้วยเขย่ง	บ้านท่ามะเตือ	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	87	193	187	380
		บ้านปากลำปี่ลอก	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	108	176	167	343
		บ้านห้วยเขย่ง	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	48	69	71	140
		บ้านประจำไม้	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	144	289	320	609
		บ้านไร่ป่า	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	80	186	183	369
		บ้านไร่	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	97	201	198	399
		บ้านห้วยปากคอก	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	90	185	158	343
		รวมใจ	อ.ทองผาภูมิ	จ.กาญจนบุรี	83	106	131	237
15	สบเมย	แม่ลามาหลวง	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	89	250	234	484
		ทียาเพอ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	113	262	274	536
		ทิมะ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	105	210	225	435
		ทืออือลือ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	79	189	191	380
		กลอโค๊ะ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	53	117	122	239
		ชื้อมื่อหลวง	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	111	226	217	443
16	แม่สามแลบ	แม่ตอหละ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	70	166	152	318
		ห้วยมะโอ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	34	96	97	193
		ชีวาเตอร์	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	92	263	264	527
		แม่แคหลวง	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	26	91	57	148
		บุญเลอ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	94	294	254	548
		เคลอะบอหลวง	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	36	111	106	217
		ห้วยกระต่าย	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	49	122	131	253
		กอมู่เตอร์	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	93	219	225	444
		ห้วยแห้ง	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	25	41	23	64
		แม่ปูคำ	อ.สบเมย	จ.แม่ฮ่องสอน	39	112	110	222
17	วาวี	ต.วาวี	อ.แม่สรวย	จ.เชียงราย	578	1,685	1,670	3,355

ตารางภาคผนวกที่ 4 พื้นที่เครือข่ายการเรียนรู้ 180 กลุ่มบ้าน

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	หลังคาเรือน	ครอบครัว	รวม
กาญจนบุรี	ทองผาภูมิ	ชะแล	ทิพเย	3	66	67	326
		ท่าขนุน	ขนุนคลี่	4	11	11	59
เชียงราย	เมือง	ห้วยชมภู	แสนต่อ	4	37	40	204
			จะหา	5	30	30	146
			ติแสน	5	25	32	157
			อาดี	5	7	66	342
			จะนู	8	32	33	151
	แม่สรวย	ท่าก้อ	ป่าคาหลวง*	17	26	28	149
			ปาม่วง*	18	39	40	185
			ป่าเกี๊ยะใต้*	18	90	95	645
		วาวี	ห้วยน้ำกลีน	2	32	35	183
			ผาแดงลีซอ	3	52	56	281
			ใหม่พัฒนา	3	73	82	416
			ป่าซาง	13	26	30	176
		ศรีถ้อย	ห้วยหก (จะติแอ)	4	41	45	280
			พญาโกหา	6	36	39	190
			ป่าซ้อ	9	55	68	350
	เวียงป่าเป้า	เวียง	แม่ปุ่นน้อย (มุเซอ)	8	67	70	317
			ห้วยทราย	8	31	33	159
			แม่ปุ่นล่าง	9	195	223	1004
			ห้วยมะเดื่อ	9	97	125	548
		สันสลี	แม่ปุ่นน้อย	6	25	25	140
เชียงใหม่	เชียงดาว	ทุ่งข้าวพวง	ปางเบาะ	4	53	63	389
			ห้วยป่าฮ่อม**	5	167	n/a	615
		ปิงโค้ง	หนองเต่า*	7	50	58	239
		เมืองนะ	น้ำเฮี้ยง (นาศิริ)**	2	180	n/a	832
			หนองวัวแดง*	3	51	51	287
			ขุนห้วยไส้	7	40	43	220
			ลีซอป่าบงงาม	11	114	116	535

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	หลังคาเรือน	ครอบครัว	รวม
			มูเซอป่าบงงาม	11	35	37	194
	พราวี	ป่าดุ่ม	อาบอเน	3	15	15	83
			ปางฟาน*	10	25	31	235
			อาบอราชา	11	36	39	198
		ป่าไหนด	ป่าหญ้าไทร	3	25	27	122
			ขอนแก่น**	3	203	n/a	777
			อาแย	11	42	50	274
			อาเส้	11	16	24	100
	แม่แจ่ม	บ้านทับ	มือหลวง	2	49	62	315
			แม่ป๋อก	4	31	44	215
			แม่ขี้มูกน้อย	12	60	78	274
			ห้วยวอก	13	25	25	132
		ปางหินฝน	แม่ปี้คี่	3	26	31	140
			แม่แฮใน	3	30	46	160
			เซโตชา	9	39	42	241
		แม่ศึก	ขุนแม่นาย	3	53	60	585
			สะมอจาบน	4	19	23	189
			สะมอจาใต้	4	20	22	214
	อมก๋อย	นาเกียน	ห้วยลอก	9	32	32	164
			ห้วยกว้าง	7	12	13	61
		แม่ตื่น	ราชา	1	52	59	233
		ยางเปียง	ห้วยปูลวง	4	52	54	221
			ห้วยตองหลวง	6	64	68	293
			ปิตุคี่	11	34	36	318
			แม่แฮน้อย	14	22	24	140
			แม่แฮหลวง	14	35	38	176
		สบโขง	ขุนอมแฮตนอก	5	63	69	204
		อมก๋อย	ยองแหละ	1	60	70	308
			พะเบี้ยว	11	48	53	62
			ผาแดง	12	10	12	56
			รังปี้	15	41	45	202

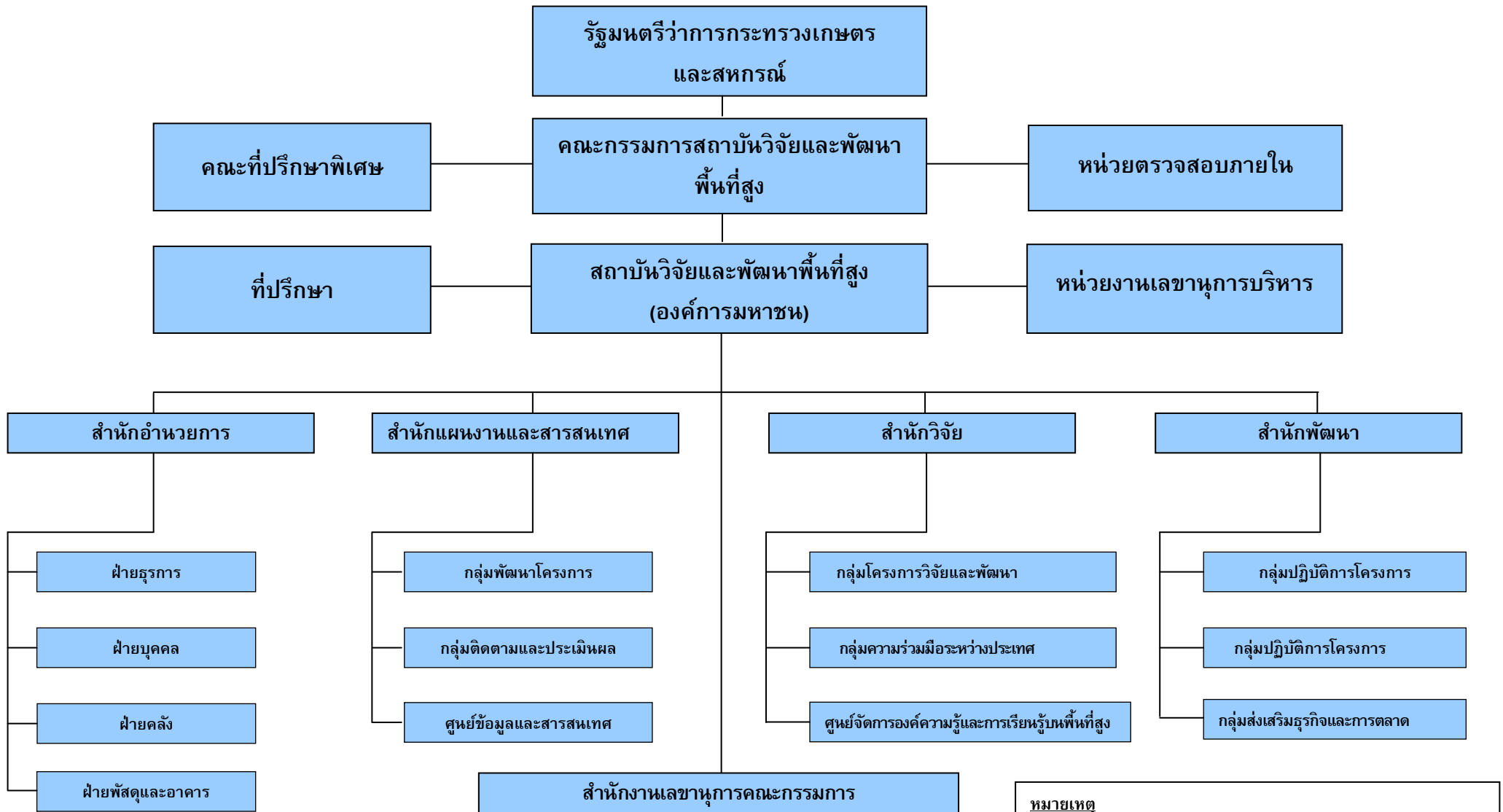
จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	หลังคาเรือน	ครอบครัว	รวม
			แม่ละมิดน้อย	17	24	29	112
			แม่ละมิดหลวง	17	65	69	318
ตาก	ท่าสองยาง	ท่าสองยาง	อาแม่คี	2	10	10	50
			อุมละ	4	20	22	111
			แม่หิด	8	28	30	123
		แม่ต้าน	ตะพโจ	3	49	50	213
			เลอผาไต้	3	21	24	115
			ตะโปะปู้	4	34	38	203
			ตะโฆะบี	4	29	30	160
			ตะบล้อโฮย	4	33	35	181
			เปาะหย่าลู่	4	40	47	199
			ขุนแม่ต้อคี **	8	168	n/a	685
			ซอแหวาคี	8	n/a	n/a	n/a
		แม่สอง	ตะโต้กุก	2	14	14	72
			ผาแดง	15	19	19	96
			ซอแหวาลู่	16	24	26	106
			วะเบอลู่	16	32	32	142
		แม่แหละ	ป่าสัก	5	37	30	166
			ตะโตะโกร	7	58	60	384
			ที่จื่อหล่อคี	8	51	58	394
		แม่อุสุ	อุสุโพคี	5	43	45	201
			เล่อเป๊ะปัวคี**	10	83	n/a	392
	แม่ระมาด	ชะเนจื้อ	กิ่งหม่องวา **	1	47	n/a	244
			นุบอ	1	41	45	242
			ขุนห้วยหม่องวา	6	30	31	100
		แม่ตื่น	โบเก**	3	58	n/a	260
			คำหวัน	5	56	56	312
	แม่สอด	ด่านแม่ละเมา	ห้วยช้างไล่	6	28	34	170
		พะวอ	ห้วยผักกูด	8	16	22	148
			ห้วยระพริ้ง	8	49	56	212
		มะหาวัน	เรผาไต้ (ปางวัว)	12	15	26	86

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	หลังคาเรือน	ครอบครัว	รวม
			ชุดัว	12	37	51	256
น่าน	เฉลิมพระเกียรติ	ขุนน่าน	ห้วยเตี้ย**	4	70	n/a	313
			ห้วยปุด	9	26	29	485
			ปู้ดู่	9	19	25	90
			บวกหญ้า	10	48	83	309
			เปียงก่อ	12	55	55	235
			บวกอุ่ม	14	39	54	297
	เขียงกลาง	เขียงกลาง	หนองหลวง**	6	57	n/a	232
		พระธาตุ	หนองปลา	10	59	79	275
	บ่อเกลือ	ขุนน่าน	สะเกี้ยง	8	86	137	528
		ดงพญา	เต็น	1	62	66	295
			น้ำโตน**	2	92	n/a	489
			น้ำแคะ	4	50	57	293
			ขุนน้ำจร	5	11	19	84
			ห้วยหมี่	6	33	41	170
			สะจุก	7	88	116	446
		บ่อเกลือใต้	กอก้างโน	9	21	33	144
			น้ำแพะนอก	9	n/a	n/a	n/a
			กอก้างนอก	10	16	24	112
			หนองน่าน	12	18	27	184
			น้ำแพะโน**	13	40	n/a	270
		บ่อเกลือเหนือ	สะไลน้อย**	2	109	n/a	586
			สะไลหลวง	2	43	53	237
			ห้วยลึก	2	40	60	264
			น้ำจุน	4	52	80	378
			ป่าก้า	5	16	29	155
			ห้วยخاب	7	41	49	209
			ห้วยขวาก	11	43	57	232
	ปัว	ภูคา	แจรงหลวง	4	30	47	187
			กอก	11	75	90	310
			จุน	11	105	164	524

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	หลังคาเรือน	ครอบครัว	รวม
ประจวบคีรีขันธ์	หัวหิน	ห้วยสัตว์ใหญ่	ป่าละอู	3	154	154	530
พะเยา	เชียงคำ	ร่มเย็น	ห้วยป้อม	3	45	52	288
			ผาแดงบน	11	22	22	125
			ห้วยเตี๋ยดอยนาง	13	27	41	212
	ปง	ผาช้างน้อย	สะนามใต้	2	19	21	134
			สะนามเหนือ	2	29	36	160
			ปางมะโอ	4	36	43	206
พิษณุโลก	ชาติตระการ	บ่อภาค	ร่มเกล้า	8	89	98	679
			น้ำจวง	13	202	262	1458
เพชรบุรี	แก่งกระจาน	ห้วยแม่เพรียง	บางกลอย	3	80	80	395
เพชรบูรณ์	เขาค้อ	เขาค้อ	เล้าลือ	9	98	122	725
			เพชรดำ	10	146	155	710
แม่ฮ่องสอน	ขุนยวม	แม่อิง	ห้วยโป่งเสา	2	5	8	48
			พะโท	2	20	20	96
			พะเซ่	3	17	17	130
			ห้วยคี่	3	17	19	82
			แม่สุรินน้อย	2	24	28	121
		แม่ยวมน้อย	ห้วยแม่ละกะ	8	26	30	158
		แม่อูคอ	พะยอย	2	22	29	105
	ปางมะผ้า	ปางมะผ้า	ลูกข้าวหลาม	9	45	45	293
			บ่อไคร้	11	52	64	321
			ปางคอง**	12	31	n/a	132
			ปางคามน้อย	n/a	22	22	118
			ผาเผือก	n/a	36	41	133
	ปาย	เวียงเหนือ	ห้วยเฮี้ยะ	1	27	30	168
			ปายสองแ่ง**	4	237	n/a	1043
			ห้วยช้างเผือก	4	36	40	227
			ห้วยปาย	4	67	69	400
			กัวหน่อ	10	58	46	280
	เมือง	ผาบ่อง	ห้วยมะโงบน	11	9	12	47
		ห้วยปูลิง	ป่าคา	6	20	22	114

จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	หลังคาเรือน	ครอบครัว	รวม
			ห้วยกล้วย	6	15	19	91
			ห้วยไทร	11	25	30	168
			กัวม้น**	11	76	n/a	371
	แม่ลาน้อย	แม่โก	โป่งน้ำร้อน	2	11	85	347
		แม่นาอาจ	ห้วยโป่ง	2	39	42	260
			ห้วยหมากป่า**	2	79	n/a	451
			ห้วยเฮี้ย	4	38	40	201
		สันติคีรี	ขุนแม่ฮู	3	n/a	n/a	n/a
			แม่แป	5	45	48	196
			แม่ซ้อ**	5	40	n/a	171
			ห้วยดาด	8	29	36	180
	แม่สะเรียง	แม่เหาะ	ขุ่น	3	15	17	65
			ผาแดงใต้	8	11	11	40
			แม่สะลี	1	37	41	190
			แมริตน้อย	1	28	31	143
			ห้วยยาว	n/a	n/a	n/a	n/a
	สบเมย	ป่าโป่ง	ห้วยหมูเหนือ	5	23	30	115
		แม่สวด	อุมโละเหนือ	5	99	99	535
			ห้วยหมาน้ำ	5	21	21	105
			แม่แฮด	6	96	96	752
		สบเมย	ห้วยหมูใต้	4	68	75	302
ลำปาง	เมืองปาน	หัวเมือง	แม่หมื่น	6	22	26	126
			แม่หมื่นอก	6	20	21	94
ลำพูน	ทุ่งหัวช้าง	ทุ่งหัวช้าง	ดอยแก้ว	5	45	48	173
			ดอยวงศ์	12	66	68	280
รวมทั้งสิ้น (180 กลุ่มบ้าน)					8,391	7,808	46,191

โครงสร้างสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน)

หมายเหตุ

1. เจ้าหน้าที่ตามโครงสร้างรวม 81 อัตรา ลูกจ้าง 17 อัตรา
2. อยู่ระหว่างการปรับโครงสร้างให้ยืดหยุ่นและคล่องตัว